

ВІСНИК

Вищої
кваліфікаційної
комісії суддів України

3

2015

Місцезнаходження Комісії

Київ, вул. Механізаторів, 9
Поштовий індекс 03109
Контактний телефон: (044) 233-63-76
Електронна пошта: public_info@vkksu.gov.ua

МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ КОМІСІЇ	1
ОФІЦІЙНО	
Звіт про діяльність Вищої кваліфікаційної комісії суддів України	3
ПОГЛЯД НАУКОВЦЯ	
Стандарти функціонування судової системи у рекомендаціях Ради Європи: поняття та класифікація. Поліна Казакевич	31
Кваліфікаційне оцінювання в контексті інституту дисциплінарної відповідальності судді: питання розмежування. Олена Овчаренко	38
Судові експертизи у цивільному та кримінальному судочинстві. Іван Баглай	45

Науково-практичний юридичний журнал
Видається із вересня 2011 року

Співзасновники:
Вища кваліфікаційна комісія суддів України,
Національний університет «Юридична
академія України імені Ярослава Мудрого»

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 20089-9889ПР

Рекомендовано до друку та
розповсюдження через мережу Інтернет
рішенням Вченої ради Національного
університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»
(протокол № 3 від 22.11.2013)
Визнано Міністерством освіти і науки України
науковим фаховим виданням.
Наказ про включення до Переліку наукових
фахових видань України від 14.02.2014 № 153

Голова Редакційної колегії

Козьяков Сергій Юрійович

Редакційна колегія:

Прилипко С. М., Беляневич В. Е.,
Весельська Т. Ф., Гетьман А. П., Довгерт А. С.,
Заріцька А. О., Капліна О. В., Москвич Л. М.,
Кузнецова Н. С., Муравйов В. І., Патрюк М. В.,
Сопільник Л. І., Карагусов Ф. С., Щотка С. О.,
Яроцький В. Л., Штаріне Л., Андріїв В. М.,
Іншин М. І.

Головний редактор

С. Ю. Козьяков

Коректор

О. С. Березовська

Відповідальність за достовірність фактів,
цитат, власних назв та інших відомостей
несуть автори публікацій.
Редакція може не поділяти точки зору автора.
У журналі зберігається правопис
законодавчих, нормативних актів, наказів,
методологічних розробок,
що надійшли до редакції.
Редакція залишає за собою право
на скорочення та редагування текстів.
Статті обов'язково проходять
відбір і рецензування.

Номер 3 (15) 2015 схвалено і рекомендовано
до друку рішенням редакційної колегії,
протокол №4 від 12.10.2015 р.
Підписано до друку 04.11.2015 р.
Формат 60x84 1/8
Папір крейдований
Наклад 330 примірників
Оригінал-макет затверджено
Вищою кваліфікаційною комісією
суддів України

Видавець ТОВ «Піраміда»

© Текст — Вища кваліфікаційна комісія
суддів України

Адреса редакції:
м. Київ, вул. Механізаторів, 9.
www.vksu.gov.ua

Звіт про діяльність Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

ПЕРЕДМОВА	3
Про Комісію	3
Голова Комісії Козьяков С. Ю.	4
Заступник Голови Комісії Патрюк М. В.	5
Секретар дисциплінарної палати Комісії Макарчук М. А.	5
Секретар кваліфікаційної палати Комісії Щотка С.О.	6
Член Комісії Василенко В. А.	6
Член Комісії Весельська Т. Ф.	7
Член Комісії Заріцька А. О.	7
Член Комісії Луцюк П. С.	8
Член Комісії Мішин М. І.	8
Член Комісії Прилипко С. М.	9
Член Комісії Тітов Ю. Г.	9
Член Комісії Устименко В. Є.	10
ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ.....	11
Повноваження Комісії.....	11
Організація роботи та засідання Комісії.....	12
Регламент	12
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЇ.....	12
Організаційна структура Комісії.....	12
Секретаріат Комісії	13
Служба інспекторів Комісії	14
РОБОТА КОМІСІЇ У НОВОМУ СКЛАДІ	15
Призначення, обрання, переведення та звільнення суддів.....	15
Кваліфікаційне оцінювання суддів.....	17
Відсторонення суддів від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності	18
Дисциплінарне провадження.....	20
Міжнародне співробітництво	23

ПЕРЕДМОВА

Про Комісію

11 квітня 2014 року набрав чинності Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні» від 08 квітня 2014 року № 1188-VII. З дня набрання чинності цим Законом повноваження членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України припинились. У зв'язку з цим 8 місяців Вища кваліфікаційна комісія суддів України не могла виконувати покладені на неї завдання належним чином.

Формування нового складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України розпочалося 25 вересня 2014 року з рішення XII позачергового з'їзду суддів України. Цим рішенням до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України обрано Патрюка Миколу Васильовича, Заріцьку Анастасію Олексіївну, Макарчука Михайла Андрійовича, Мішину Миколу Івановича, Тітова Юрія Георгійовича та Устименку Валентину Євгенівну.

Козьяков Сергій Юрійович був висунутий на поса-

ду члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Всеукраїнською громадською організацією «Асоціація правників України» і 17 жовтня 2014 року Міністр юстиції України підписав наказ про його призначення.

Щотка Станіслав Олексійович 05 грудня 2014 року призначений членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відповідно до наказу Голови Державної судової адміністрації України від 05 грудня 2014 року № 712/к.

09 грудня 2014 року на організаційному засіданні за результатами голосування Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України обрано Козьякова Сергія Юрійовича, заступником Голови – Патрюка Миколу Васильовича, секретарем Комісії – Щотку Станіслава Олексійовича.

19 грудня 2014 року за квотою Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України призначено Весельську Тетяну Федорівну.

28 березня 2015 року набрав чинності Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд», яким Закон України «Про судоустрій і статус суддів» викладено в новій редакції.

На засіданні 30 березня 2015 року затверджено персональний склад кваліфікаційної та дисциплінарної палат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. До складу кваліфікаційної палати увійшло 5 членів Комісії: Козьяков Сергій Юрійович – Голова палати, Щотка Станіслав Олексійович, Тітов Юрій Георгійович, Весельська Тетяна Федорівна та Мішин Микола Іванович. До складу дисциплінарної палати увійшло 4 члени Комісії: Патрюк Микола Васильович – Голова палати, Макарчук Михайло Андрійович, Заріцька Анастасія Олексіївна та Устименко Валентина Євгенівна.

Вже на спільному засіданні було прийнято рішення про залучення до роботи у дисциплінарній палаті Тітова Юрія Георгійовича, а також обрано секретарів кожної з палат. За результатами голосування секретарем кваліфікаційної палати став Щотка Станіслав Олексійович, а секретарем дисциплінарної палати – Макарчук Михайло Андрійович.

Рішенням з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ від 30 червня 2015 року Василенка Андрія Володимировича і Прилипку Сергія Миколайовича обрано членами Комісії.

Луцюка Павла Сергійовича обрано членом Комісії згідно з рішенням III з'їзду адвокатів України від 03 липня 2015 року.

На XIII з'їзді суддів України планується розглянути питання про обрання ще двох членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

КОЗЬЯКОВ Сергій Юрійович Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

Є автором наукових і науково-експертних публікацій, зокрема в закордонних виданнях. Також є членом редколегій низки наукових юридичних журналів.

З жовтня 2014 року є членом Ради з питань судової реформи, утвореної на підставі указу Президента України. Працює над проектами законів «Про судові стрії і статус суддів», «Про Вищу раду юстиції» та інших законів, які регулюють діяльність судової системи України.

Неодноразово брав участь як експерт з українського законодавства і міжнародного права у вирішенні судових спорів в іноземних і міжнародних судах, а також міжнародних комерційних арбітражах.

Здійснював свою професійну діяльність як член консультативної групи Комісії із зовнішньоекономічних зв'язків Верховної Ради України, член консультативної групи Київської міської державної адміністрації, член Палати незалежних експертів з питань іноземних інвестицій при Президентові України, член громадської колегії Державної податкової адміністрації України, член Громадської ради Міністерства юстиції України, радник Міністра оборони України, член Громадської ради при Службі безпеки України.

Викладацька діяльність

З 1987 року – асистент, доцент кафедр міжнародного права, міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Є членом Вченої ради Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Приватна юридична практика і адвокатура

У 1990 році – співзасновник і партнер Юридичної фірми «Проксен», яка отримала від Міністерства юстиції України ліцензію № 1 на здійснення юридичної практики.

У 1994 році став адвокатом, співзасновником і партнером Адвокатського об'єднання «Сергій Козьяков та Партнери».

Є членом Національної асоціації адвокатів України.

Народився в 1960 році в м. Києві. Одружений, має доньку.

У 1977-1978 роках – монтажник на одному з військових підприємств м. Києва.

Освіта

У 1978-1983 роках навчався на факультеті міжнародних відносин і міжнародного права Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка і отримав спеціальність «міжнародне право» з присвоєнням кваліфікації «юрист-міжнародник, референт-перекладач англійської мови».

В 1983-1987 роках навчався в аспірантурі названого університету.

Наукова і науково-експертна діяльність

У 1987 році захистив дисертацію на тему: «Роль Організації Об'єднаних Націй у забезпеченні виконання норм міжнародного права». Присвоєно вчений ступінь кандидата юридичних наук. Науковий керівник дисертації – професор І. І. Лукашук.

Народився 27 вересня 1949 року на Буковині. Після строкової служби у Збройних Силах СРСР вступив до Харківського юридичного інституту імені

ПАТРІЮК Микола Васильович Заступник Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

Ф. Е. Держинського. Закінчивши виш, стажувався у Хотинському районному народному суді Чернівецької області. З 1976 по 1977 рік – народний суддя цього ж суду, з 1977 по 1986 рік – його голова. У 1986-1995 роках працював суддею Чернівецького обласного суду, а з 1995 по 2004 рік – заступником голови цього суду (з 2001 року Чернівецький апеляційний суд). З 2004 по 2007 рік – суддя Верховного Суду України, з 2007 по 2010 рік – заступник голови Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України. 2010-2012 роки – суддя Верховного Суду України, 2012-2014 роки – заступник секретаря Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України. З 2014 року – суддя Верховного Суду України.

Рішенням XII позачергового з'їзду суддів України від 25 вересня 2014 року обраний членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України, Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, орденом «За заслуги» III ступеня, Почесною відзнакою Верховного Суду України «За вірність Закону». Заслужений юрист України.

МАКАРЧУК Михайло Андрійович Секретар дисциплінарної палати Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

Народився 16 листопада 1960 року на Волині. У 1981 році після строкової служби у Збройних Силах СРСР вступив до Харківського юридичного інституту ім. Ф. Е. Держинського. Закінчивши навчання у 1985 році, пройшов стажування у Кременчуцькому районному народному суді Полтавської області. З 1986 по 2001 рік працював народним суддею Комсомольського міського народного суду Полтавської області. З 2001 по 2011 рік обіймав посаду судді Полтавського обласного суду (нині – апеляційний суд Полтавської області). З лютого 2011 року – суддя судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Рішенням XII позачергового з'їзду суддів України від 25 вересня 2014 року обраний членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Суддя першого кваліфікаційного класу.

ЩОТКА Станіслав Олексійович
Секретар кваліфікаційної палати Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

м. Києва. З 1986 по 1988 рік працював слідчим прокуратури цього ж району. З 1988 по 1991 рік – прокурор слідчого управління прокуратури м. Києва. У 1991-1996 роках – заступник начальника, начальник відділу загального нагляду прокуратури м. Києва. У 1996-1998 роках працював прокурором Печерського та Радянського районів м. Києва. З 1998 до 2001 року – суддя Вищого арбітражного суду України. 2001-2006 роки – суддя Вищого господарського суду України. З 2006 по 2010 рік – суддя Верховного Суду України. Нині – суддя у відставці. З квітня 2014 року – член Тимчасової спеціальної комісії з перевірки суддів судів загальної юрисдикції, призначений Пленумом Верховного Суду України.

05 грудня 2014 року призначений наказом Голови Державної судової адміністрації України від 5 грудня 2014 року № 712/к членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Нагороджений Почесною Грамотою Кабінету Міністрів України, Почесною відзнакою Верховного Суду України «За вірність Закону», орденом «За заслуги» III ступеня. Заслужений юрист України.

Народився 15 вересня 1963 року на Чернігівщині. У 1985 році закінчив з відзнакою Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Після закінчення вишу стажувався у прокуратурі Ленінського району

ВАСИЛЕНКО
Андрій Володимирович
Член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

Народився в 1963 році у місті Києві. Юридичну освіту здобув у 1985 році в Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка. З 1985 по 1989 рік – аспірант Академії Наук СРСР Інституту держави та права. Трудову діяльність розпочав у 1989 році молодшим науковим співробітником Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн Академії наук УРСР. У 1991 році працював старшим консультантом секретаріату Верховної Ради УРСР. З 1991 по 1992 рік працював у Міністерстві зовнішньоекономічних зв'язків України. Генеральний директор ТОВ «ПНБК» по 2015 рік.

Кандидат юридичних наук.

Рішенням з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ від 30 червня 2015 року призначений членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

ВЕСЕЛЬСЬКА Тетяна Федорівна
Член Вищої кваліфікаційної комісії
суддів України

Народилася в 1963 році на Вінниччині. Юридичну освіту здобула у Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка. З 1986 року працювала юристом Об'єднання санітарного автотранспорту Управління охорони здоров'я Київського міськвиконкому.

У 1991 році обрана суддею Ленінградського районного народного суду міста Києва (з 2001 року – Святошинський районний суд міста Києва).

З 2005 року – суддя Вищого адміністративного суду України.

19 грудня 2014 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини призначив Весельську Т. Ф. членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Заслужений юрист України, кандидат юридичних наук.

ЗАРИЦЬКА Анастасія Олексіївна
Член Вищої кваліфікаційної комісії
суддів України

Народилася 4 листопада 1948 року на Вінниччині. Юридичну освіту отримала у Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка. З червня 1977 року працювала судовим виконавцем Володарського районного народного суду Київської області. У квітні 1984 року обрана народним суддею Макарівського районного народного суду Київської області. З 1993 по 2007 рік обіймала посаду судді апеляційного суду Київської області, з 2007 по 2010 рік – суддя Вищого господарського суду України. 2011-2013 роки – суддя-секретар третьої судової палати Вищого господарського суду України. З 2013 по 2014 рік – суддя Вищого господарського суду України. Нині – суддя у відставці.

Рішенням XII позачергового з'їзду суддів України від 25 вересня 2014 року обрана членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Заслужений юрист України.

ЛУЦЮК Павло Сергійович
Член Вищої кваліфікаційної комісії
суддів України

Народився 3 жовтня 1956 року в робітничій родині на Рівненщині. Трудову діяльність розпочав у 1974 році слюсарем з ремонту автомобілів та водієм у місцевій «Сільгосптехніці». Наступні 2 роки проходив строкову військову службу на теренах Львівської області. У 1977-1981 роках навчався у Харківському юридичному інституті, де отримав кваліфікацію юриста. Адвокатську практику почав у 1983 році. Відтоді до 2000 року працював адвокатом у рідній Рівненській області. З 2000 року по цей час перебуває на посаді Голови Рівненського обласного відділення Спілки адвокатів України. З 2003 по 2012 рік був Головою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Рівненської області. Неодноразово обирався членом Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури України. Віце-президент Спілки адвокатів України. З 2012 року обіймає посаду Голови Ради адвокатів Рівненської області.

Рішенням III з'їзду адвокатів України від 3 липня 2015 року адвокат Луцюк П. С. обраний членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Заслужений юрист України. Кандидат юридичних наук.

МІШИН Микола Іванович
Член Вищої кваліфікаційної комісії
суддів України

Народився 21 листопада 1952 року у Ворошиловградській області (нині – Луганська обл.). У 1977 році закінчив Харківський юридичний інститут ім. Ф. Е. Дзержинського. Після закінчення вишу з 1977 по 1983 рік працював слідчим слідчого відділення Кіровського РВВС м. Донецька та слідчим слідчого відділення управління внутрішніх справ м. Донецька Донецької області. З 1983 по 1984 рік – старший слідчий відділу Управління внутрішніх справ м. Донецька. З 1984 по 1986 рік обіймав посаду інструктора відділу адміністративних та торговельно-фінансових органів Донецької міської організації Компартії України. З 1986 по 2001 рік – суддя Донецького обласного суду. З 2001 року – суддя апеляційного суду Донецької області.

Рішенням XII позачергового з'їзду суддів України від 25 вересня 2014 року обраний членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Заслужений юрист України.

Народився 14 лютого 1963 року на Харківщині. З 1981 по 1984 рік проходив строкову військову службу у ВМФ СРСР. Трудову діяльність розпочав у 1984 році слюсарем-електриком на одному з підприємств м. Харкова. З 1986 по 1990 рік навчався у Харківському

ПРИЛИПКО

Сергій Миколайович

Член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

юридичному інституті ім. Ф. Е. Дзержинського. У 1992-1995 роках закінчив аспірантуру Української юридичної академії (нині – Національний юридичний університет України ім. Ярослава Мудрого). Там і залишився на 2 роки працювати асистентом кафедри трудового права. З 1997 по 2000 рік був доцентом цієї ж кафедри. 2000-2003 роки припали на навчання в докторантурі Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. У 2003-2007 роках працював доцентом кафедри трудового права цього ж вишу. З 2007 по 2010 рік – професор кафедри трудового права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Потім рік очолював Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку. З 2011 року обіймає посаду головного вченого секретаря Національної академії правових наук України.

Доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук. Заслужений діяч науки і техніки України.

Рішенням з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ від 30 червня 2015 року призначений членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Народився 4 червня 1952 року на Одещині. Трудовий шлях розпочав у 1969 році робітником на одному з

ТИТОВ Юрій Георгійович

Член Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

підприємств м. Балти Одеської області. Після строкової служби у Збройних Силах СРСР у 1970-1972 роках працював на заводі. У 1974 році вступив до Одеського державного університету ім. І. І. Мечнікова, який успішно закінчив у 1979 році. Того ж року обійняв посаду юрисконсульта пересувної механізованої колони № 1 Київського облміжколгоспбуду. У 1983 році виконував обов'язки народного судді Києво-Святошинського районного народного суду Київської області. Цього ж року став суддею Мінського районного народного суду м. Києва. З 1990 по 1995 рік – член Київського міського суду. З 1995 року – суддя Верховного Суду України.

Рішенням XII позачергового з'їзду суддів України від 25 вересня 2014 року обраний членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, відзнакою Верховного Суду України «За вірність Закону», орденом «За заслуги» III ступеня. Заслужений юрист України.

УСТИМЕНКО

Валентина Євгенівна

**Член Вищої кваліфікаційної комісії
суддів України**

Народилася 4 січня 1955 року на Донеччині. У 1980 році закінчила Харківський юридичний інститут ім. Ф. Е. Дзержинського. З 1980 по 1982 рік проходила стажування у Дзержинському районному суді м. Харкова. З 1982 по 1986 рік обіймала посаду народного судді Московського районного суду м. Харкова. З 1986 року – суддя апеляційного суду Харківської області.

Рішенням XII позачергового з'їзду суддів України від 25 вересня 2014 року обрана членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Повноваження Комісії

09 грудня 2014 року відбулося перше засідання Комісії у новому складі. Згідно зі статтею 91 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції, що діяла до набрання чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», до повноважень Комісії належало: 1) ведення обліку даних про кількість посад судді у судах загальної юрисдикції, в тому числі вакантних; 2) ведення обліку даних про кількість адміністративних посад у судах загальної юрисдикції та негайне повідомлення відповідної ради суддів, Вищої ради юстиції про утворення вакантної посади голови суду, заступника голови суду; 3) проведення добору кандидатів на посаду судді вперше, в тому числі організація проведення щодо них спеціальної перевірки відповідно до закону та прийняття кваліфікаційного іспиту; 4) внесення до Вищої ради юстиції рекомендації про призначення кандидата на посаду судді для подальшого внесення відповідного подання Президенту України; 5) надання рекомендації про обрання на посаду судді безстроково або відмова у наданні такої рекомендації; 6) визначення потреби в державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у Національній школі суддів України; 6¹) затвердження відповідно до критеріїв, визначених у положенні про порядок проходження спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, переліку юридичних вищих навчальних закладів, які здійснюватимуть таку підготовку; 7) на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України прийняття рішення про відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності; 8) розгляд заяв та повідомлень про дисциплінарну відповідальність суддів місцевих та апеляційних судів та за наявності підстав порушення дисциплінарних справ і здійснення дисциплінарного провадження; 9) прийняття рішення за результатами дисциплінарного провадження і за наявності підстав застосування дисциплінарного стягнення до суддів місцевих та апеляційних судів; 10) прийняття рішення про дострокове зняття застосованого до судді дисциплінарного стягнення; 11) здійснення інших повноважень, передбачених законом.

Із набранням чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», яким Закон України «Про судоустрій і статус суддів» викладено в новій редакції, значною мірою змінились процедури, пов'язані із суддівською кар'єрою, відповідно – Комісія отримала більш широке коло повноважень. Так, новелою є впровадження кваліфікаційного

оцінювання судді, основним завданням якого є перевірка здатності суддів здійснювати правосуддя у суді відповідного рівня та підтвердження професійного рівня судді для обрання на посаду судді безстроково.

Одним з етапів оцінювання є дослідження суддівського досвіду, яке має містити дані щодо відповідності судді етичним та антикорупційним критеріям. Отже, суддя проходить перевірку не лише при призначенні на посаду судді вперше та обранні безстроково, а й протягом усієї діяльності на посаді судді.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено загальний підхід до переведення судді до іншого суду, тобто проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді серед всіх суддів, а саме: переведення судді в межах п'ятирічного строку зі зміною спеціалізації або без зміни спеціалізації та переведення судді, обраного безстроково, до іншого суду того самого рівня і спеціалізації чи іншого рівня тієї самої або іншої судової спеціалізації.

Передбачено висвітлення на офіційному веб-сайті Комісії інформації про кількість вакантних посад в суді, про подання заяви для участі у конкурсі кожним кандидатом на заміщення конкретної вакантної посади судді, умови проведення конкурсу.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» запроваджено підготовку судді, його регулярне оцінювання для підтримання кваліфікації, виявлення індивідуальних потреб судді щодо вдосконалення, стимулювання його до підтримання кваліфікації на належному рівні та професійного зростання.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» удосконалено процедуру відбірковий іспиту, яка полягає у проведенні анонімного тестування, з метою перевірки рівня загальних теоретичних знань кандидата на посаду судді у галузі права, володіння ним державною мовою, особистих морально-психологічних якостей кандидата.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» врегульовано питання стосовно кандидатів на посаду судді, яким Вищою радою юстиції відмовлено у внесенні подання про призначення суддею вперше: встановлено нове проходження процедури добору для повторного зарахування до резерву.

Процедура дисциплінарного провадження відповідно до Закону зазнала суттєвих змін, зокрема: значно розширено перелік підстав дисциплінарної відповідальності судді, встановлено вимоги до скарги (заяви) щодо поведінки судді, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність, визначено підстави для повернення скарги (заяви) без розгляду, запроваджено диференціацію видів стягнень, що застосовуються до судді, встановлено підстави для направлення до Вищої ради юстиції висновку про рекомендування вирішення питання

щодо внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги, визначено умови погашення дисциплінарного стягнення.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» на Комісію покладено обов'язок щодо проведення первинного кваліфікаційного оцінювання суддів. Первинне кваліфікаційне оцінювання суддів Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів, апеляційних судів здійснюється кваліфікаційною та дисциплінарною палатами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України спільно шляхом формування колегій із трьох членів за принципом змішаного представництва кожної з палат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Також вказаним Законом визначено, що у разі припинення роботи суду у зв'язку із стихійним лихом, військовими діями, проведенням антитерористичної операції або іншими надзвичайними обставинами суддя, який обіймає посаду в такому суді, може бути, за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, на строк не більше ніж на шість місяців прикріплений до іншого суду того ж рівня в іншій місцевості із збереженням за ним посадового окладу, але без відповідних доплат.

Організація роботи та засідання Комісії

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Вища кваліфікаційна комісія суддів України на спільному засіданні палат за наявності кворуму обирає таємним голосуванням більшістю голосів від загального складу Голову Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і заступника Голови, які є головами кваліфікаційної та дисциплінарної палат відповідно, та секретарів палат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Зі спливом двох років повноважень хоча б одного із голів палат відбувається їх ротація між собою на посадах Голови та заступника Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Голови палат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України організують їх роботу та ведуть засідання палат. Секретарі палат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України здійснюють підготовку засідань палат та несуть відповідальність за організацію діловодства у цих палатах.

Відповідно до Регламенту Вищої кваліфікаційної комісії суддів України формою роботи Комісії її палат є засідання. Розгляд питань на засіданнях проводиться у складі кваліфікаційної чи дисциплінарної палати або у їх спільному складі з урахуванням розподілу компетенції.

Засідання Комісії проводиться відповідно до принципів верховенства права, законності, рівноправності членів Комісії, колегіальності у прийнятті рішень Комісії, гласності і відкритості.

Засідання Комісії є повноважним, якщо в ньому бере участь більшість від установленого Законом складу Комісії або відповідної палати.

Результатом вирішення питань, що належать до повноважень Комісії (палат), є рішення. Рішення Комісії вважається прийнятим, якщо за нього проголосувала більшість від загального складу Комісії або відповідної палати.

Розгляд та вирішення питань на засіданнях і прийняття рішень проводяться Комісією чи відповідною палатою колегіально.

Засідання Комісії проводяться державною мовою.

Регламент

У своїй діяльності Комісія керується Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів», Регламентом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до частини третьої статті 100 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» порядок роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України визначається цим Законом. Вища кваліфікаційна комісія суддів України більшістю голосів від її складу, передбаченого законом, затверджує регламент, що визначає порядок роботи Комісії в межах, установлених цим Законом.

У зв'язку з набранням чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 08 червня 2011 року № 1802/зп-11 затверджено Регламент Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Цим Регламентом визначається порядок роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на реалізацію повноважень, наданих Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів», порядок підготовки, розгляду та прийняття Комісією та її палатами рішень, а також інші питання процедурної діяльності Комісії.

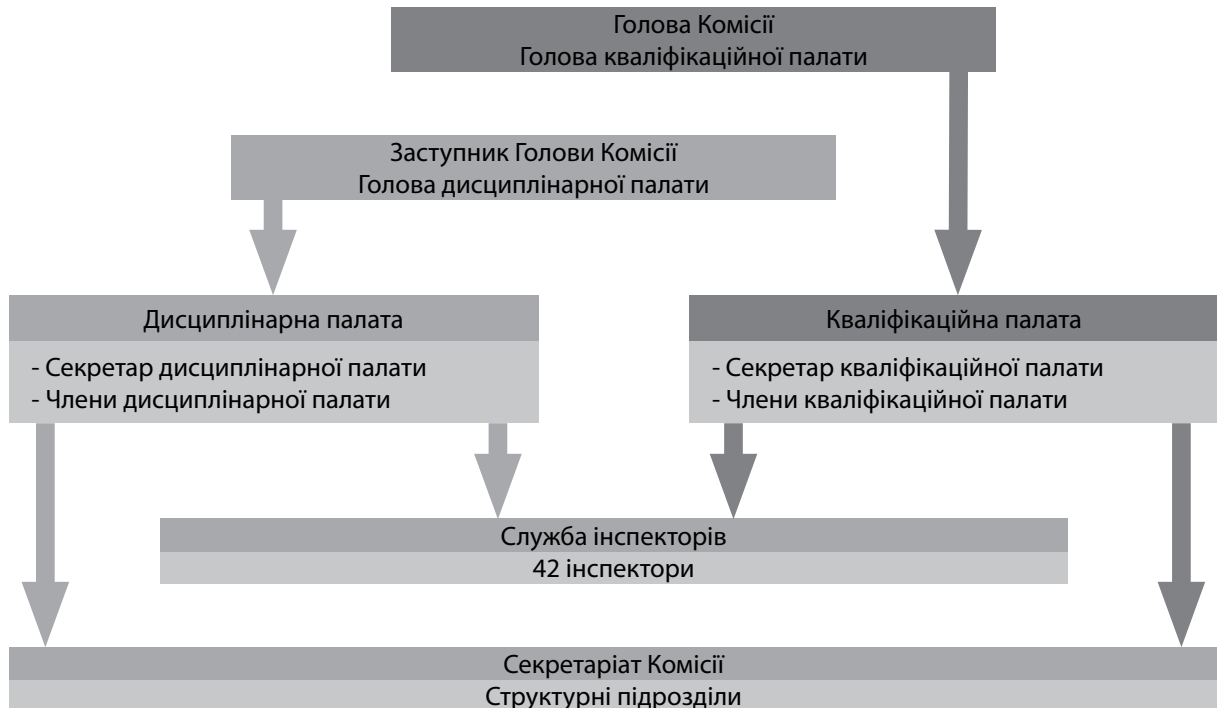
Рішенням Комісії від 03 квітня 2015 року № 13/зп-15 Регламент Вищої кваліфікаційної комісії суддів України викладено у новій редакції. Останні зміни до нього внесені рішенням Комісії від 08 липня 2015 року № 49/зп-15.

За своєю структурою Регламент Вищої кваліфікаційної комісії суддів України складається із преамбули та дев'ятнадцяти розділів.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМІСІЇ

Організаційна структура Комісії

Відповідно до частини другої статті 102 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Вища кваліфікаційна комісія суддів України діє у складі двох палат – кваліфікаційної та дисциплінарної.

Відповідно до частини першої статті 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» організаційне забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України здійснює секретаріат, працівники якого є державними службовцями.

Відповідно до частини другої статті 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» для здійснення членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України своїх повноважень діє служба інспекторів у кількості сорока двох інспекторів.

Секретаріат Комісії

Секретаріат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України здійснює організаційне, правове, аналітичне, кадрове, документальне, інформаційне, матеріально-технічне, фінансово-економічне, господарське та інше забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в порядку, визначеному Законом України «Про судоустрій і статус суддів», та іншими нормативно-правовими актами.

У своїй діяльності секретаріат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України керується Конституцією та законами України, іншими нормативно-правовими актами, Регламентом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Положенням про секретаріат Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, рішеннями Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, наказами та дорученнями Голови Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, роз-

порядженнями та дорученнями керівника секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Основними напрямками діяльності секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів України є:

- організаційне забезпечення реалізації повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо ведення обліку даних про кількість посад у судах загальної юрисдикції, проведення добору кандидатів на посаду судді вперше, внесення рекомендації про призначення кандидата на посаду судді, надання рекомендації про обрання судді безстроково, внесення подання про переведення судді, відсторонення судді від посади та притягнення судді до дисциплінарної відповідальності;
- організаційне забезпечення реалізації повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України з питань професійної кваліфікації суддів та кандидатів на посаду судді;
- документальне та інформаційно-технічне забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- правова та аналітична робота;
- забезпечення гласності та відкритості діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
- організаційне забезпечення реалізації повноважень Вищої кваліфікаційної комісії суддів України щодо міжнародного співробітництва;
- кадрове, матеріально-технічне, фінансово-економічне, господарське та інше забезпечення діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Керівництво секретаріату Комісії

Відділ забезпечення діяльності Голови Комісії	Департамент з питань суддівської кар'єри - Відділ з питань добору та обрання суддів - Відділ обліку даних про кількість посад суддів - Відділ з питань організації переведень та звільнення суддів - Відділ з питань проведення спеціальних перевірок кандидатів на посаду судді	Департамент з питань професійної кваліфікації суддів та кандидатів на посаду судді - Відділ забезпечення проведення іспиту - Відділ ведення суддівського досьє - Відділ організаційно-методичної роботи - Відділ з питань підготовки суддів та кандидатів на посаду судді
Сектор організаційної роботи та забезпечення діяльності керівництва секретаріату Комісії		
Відділ підготовки засідань кваліфікаційної палати та організації діловодства		
Відділ підготовки засідань дисциплінарної палати та організації діловодства		
Відділ статистично-аналітичної роботи	Фінансово-економічне управління - Відділ бухгалтерського обліку та звітності - Відділ планування, фінансового забезпечення та аналізу використання бюджетних коштів	Управління документального забезпечення - Відділ з реєстрації та обліку звернень на дії суддів - Відділ опрацювання службової кореспонденції - Відділ документування засідань Комісії та її палат - Сектор моніторингу виконання документів - Сектор архівного діловодства
Відділ міжнародного співробітництва		
Сектор координації закупівель та проведення конкурсних торгів		
Сектор режимно-секретної та мобілізаційної роботи	Управління інформаційних технологій - Відділ технічного забезпечення - Відділ супроводу програмного забезпечення - Сектор технічної обробки документів	Юридичне управління - Відділ правової та нормотворчої роботи - Відділ договірної та претензійно-позовної роботи
Сектор видавничої діяльності		
Сектор літературного редагування	Відділ по роботі з персоналом - Сектор спеціальних перевірок	
Відділ господарського та транспортного забезпечення		
Відділ з питань доступу до публічної інформації, прийому та звернень громадян		

Служба інспекторів Комісії

До набрання чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України як самостійний структурний підрозділ секретаріату Комісії діяла служба дисциплінарних інспекторів, до складу якої входили тридцять три дисциплінарних інспектори.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції, чинній на сьогодні, для здійснення членами Вищої кваліфікаційної комісії суддів України своїх повноважень діє служба інспекторів у кількості сорока двох інспекторів.

Інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України призначаються на посади та звільняються з посад Головою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України за пропозицією відповідного члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

Служба інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України формується з числа осіб, які мають повну вищу юридичну освіту і досвід роботи в галузі права понад п'ять років.

Інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України діють виключно за дорученням члена Комісії.

За дорученням члена Комісії інспектори: попередньо аналізують заяви (скарги) щодо притягнення

суддів до дисциплінарної відповідальності; готують проекти висновків про наявність підстав для притягнення суддів місцевих та апеляційних судів до дисциплінарної відповідальності; попередньо аналізують матеріали справ щодо кваліфікаційного оцінювання суддів та дисциплінарної практики щодо суддів; виконують інші доручення члена Комісії під час кваліфікаційного оцінювання або дисциплінарного провадження відповідно до цього Закону.

Розмір заробітної плати працівників секретаріату та інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, їх побутове забезпечення і рівень соціального захисту визначаються Законом України «Про державну службу», іншими нормативно-правовими актами і не можуть бути меншими ніж у відповідних категорій державних службовців апаратів центральних органів виконавчої влади.

РОБОТА КОМІСІЇ У НОВОМУ СКЛАДІ

Призначення, обрання, переведення та звільнення суддів

Станом на 09 грудня 2014 року у Вищій кваліфікаційній комісії суддів України перебувало на розгляді:

- 490 матеріалів щодо обрання кандидатів на посаду судді безстроково.
- Крім того, із вказаної кількості суддів для обрання на посаду судді безстроково у 250 суддів протягом грудня 2014 року та січня 2015 року закінчувався строк повноважень;
- 184 заяви судді про рекомендування для переведення на роботу на посаді судді до іншого місцевого суду в межах п'ятирічного строку;
- 86 заяв суддів, обраних безстроково, щодо переведення з одного суду до іншого суду того самого рівня і спеціалізації;
- 88 матеріалів щодо переведення суддів, обраних безстроково, до іншого суду;
- 2 матеріали щодо припинення відставки суддів, стосовно яких набрав законної сили обвинувальний вирок за вчинення умисного злочину.

Також у резерві кандидатів на посаду судді вперше перебувало 1 219 кандидатів, трьох з яких у 2013 році було визнано переможцями конкурсу на заміщення вакантної посади судді в місцевих судах загальної юрисдикції.

За період роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (у новому складі) з 09 грудня 2014 року по 27 березня 2015 року:

- за результатами розгляду заяв кандидатів на посаду судді безстроково прийнято 388 рішень про надання рекомендацій для обрання суддів на посади безстроково;

- відкладено або знято з розгляду 88 заяв суддів щодо обрання на посаду судді безстроково з різних причин.

Комісією надано рекомендації 122 суддям місцевих судів загальної юрисдикції у переведенні на роботу на посаді судді до іншого місцевого суду в межах п'ятирічного строку (стаття 73 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції, яка діяла до 28 березня 2015 року), матеріали яких направлено Президентіві України.

Комісією також підготовлено та направлено Президентіві України 79 матеріалів щодо переведення суддів, обраних безстроково, з одного суду до іншого суду того самого рівня і спеціалізації (частина перша статті 80 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції, яка діяла до 28 березня 2015 року).

За вказаний період Комісією прийнято 104 рішення щодо відмови у переведенні на роботу на посаді судді до іншого суду, а розгляд 46 заяв суддів щодо переведення до іншого суду було відкладено або знято з розгляду з різних обставин.

Крім того, Комісією прийнято 2 рішення щодо припинення відставки двох суддів у зв'язку з набранням законної сили обвинувальним вироком стосовно них за вчинення умисного злочину.

За період з 28 березня 2015 по 31 жовтня 2015 року:

- Комісією за результатами розгляду заяв кандидатів на посаду судді безстроково прийнято 113 рішень про надання рекомендацій для обрання суддів на посади безстроково та 1 рішення про відмову у рекомендуванні для обрання на посаду судді безстроково;

- відкладено розгляд 34 заяв суддів щодо обрання на посаду судді безстроково з різних причин;

Станом на 31 жовтня 2015 року на розгляді у Верховній Раді України перебуває 555 матеріалів суддів щодо обрання на посаду судді безстроково та переведення до суду іншого рівня тієї самої або іншої судової спеціалізації.

Комісією надано рекомендації 46 суддям місцевих судів загальної юрисдикції у переведенні їх на роботу на посаді судді до іншого суду в межах п'ятирічного строку (згідно з пунктом 8 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд»), матеріали яких направлено Президентіві України.

Також Комісією підготовлено та направлено Президентіві України 3 матеріали щодо переведення суддів, обраних безстроково, з одного суду до іншого суду того самого рівня і спеціалізації (згідно з пунктом 8 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд»).

За вказаний період Комісією прийнято 36 рішень щодо відмови у переведенні на роботу на посаді

судді до іншого суду, а розгляд 6 заяв суддів щодо переведення до іншого суду було відкладено або знято з розгляду з різних обставин.

Для вирішення питання переведення суддів місцевих судів із неконтрольованих територій Донецької та Луганської областей, в яких неможливо здійснювати правосуддя у зв'язку з проведенням антитерористичної операції, Комісією було вжито низку заходів, а саме:

- прийнято рішення про подання суддями спрощеного переліку документів;
- з ініціативи Комісії проведено робочу нараду за участі представників Ради суддів України, Державної судової адміністрації України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ щодо забезпечення переведення суддів, які перебувають в зоні антитерористичної операції;
- затверджено Положення про особливий порядок переведення судді до іншого суду у зв'язку із неможливістю здійснення правосуддя на окремих територіях Донецької та Луганської областей, яким визначено умови конкурсу та процедуру його проведення;
- затверджено Положення про порядок прикріплення судді до іншого суду того ж рівня в іншій місцевості;
- оголошено та проведено конкурси на заміщення вакантних посад судді для переведення суддів до іншого суду.

На даний час на розгляді Президента України перебувають 5 заяв суддів Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також суддів, які виявили бажання бути переведеними до інших судів у зв'язку із неможливістю здійснювати правосуддя на окремих територіях Донецької та Луганської областей через проведення антитерористичної операції.

На виконання положень пункту 10 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» Комісією прийнято 10 рішень про прикріплення 232 суддів судів загальної юрисдикції Донецької та Луганської областей до іншого суду того ж рівня в іншій місцевості у зв'язку із неможливістю здійснювати правосуддя на території, на якій проводиться антитерористична операція.

14 травня 2015 року Вищою кваліфікаційною комісією суддів України оголошено конкурс на зайняття вакантної посади судді місцевого суду загальної юрисдикції серед кандидатів на посаду судді вперше. У конкурсі виявили бажання взяти участь 409 осіб, яких включено до резерву.

На засіданні кваліфікаційної палати Комісії, що відбулося 16 червня 2015 року, до участі у конкурсі допущено 408 кандидатів. Заяву одного канди-

дата на посаду судді залишено без розгляду у зв'язку з тим, що її було подано до Комісії після встановленого законом строку. 144 кандидати на посаду судді, які серед інших учасників конкурсу мають вищу позицію за рейтингом або за однакової позиції за рейтингом набрали більшу кількість балів із виконаного під час відповідного іспиту практичного завдання, визначено попередніми переможцями конкурсу на зайняття вакантної посади судді в окремих місцевих судах загальної юрисдикції.

Визначення попереднього результату конкурсу в 1 місцевому суді загальної юрисдикції серед кандидатів кваліфікаційною палатою Комісії було відкладено з різних підстав.

Результатом конкурсного добору є прийняття Комісією рішення про надання кандидату, який серед інших учасників конкурсу має вищу позицію за рейтингом, рекомендації для призначення на посаду судді місцевого суду загальної юрисдикції.

26 червня 2015 року кваліфікаційною палатою Вищої кваліфікаційної комісії суддів України розпочато розгляд питання про рекомендування кандидатів Вищій раді юстиції для призначення на посади суддів місцевих судів за результатами конкурсного добору та рекомендовано 119 кандидатів, матеріали 49 з яких направлено до Вищої ради юстиції.

Крім того, 19 серпня 2015 року на спільному засіданні Комісії відповідно до пункту 8 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» розглянуто матеріали 3 кандидатів для призначення на посаду судді вперше, яких Комісією попереднього складу визнано переможцями конкурсу на заміщення вакантних посад суддів у 2013 році, проте питання щодо рекомендування їх для призначення на посаду судді вперше не було вирішено.

За результатами розгляду заяв вказаних трьох кандидатів Комісією прийнято рішення про рекомендування 1 кандидата та внесено до Вищої ради юстиції рекомендацію для призначення на посаду судді за результатами конкурсного добору, а 2 кандидатам відмовлено у наданні відповідної рекомендації.

Процедура рекомендування кандидатів на посаду судді вперше, яких визначено попередніми переможцями конкурсу, триває.

Відповідно до вимог Закону України «Про судoustрій і статус суддів» для забезпечення виконання своїх повноважень в частині призначення кандидатів на посаду судді вперше та переведення суддів до іншого суду Комісією ведеться постійний облік даних про кількість посад суддів у судах загальної юрисдикції, зокрема вакантних.

Станом на 31 жовтня 2015 року в судах загальної юрисдикції Комісією обліковано 714 вакантних посад суддів, готових до заміщення, а саме:

- у місцевих судах – 344 вакантні посади судді, з них:
 - у місцевих загальних судах – 321, зокрема 233 вакантні посади суддів у місцевих загальних судах Донецької та Луганської областей, розташованих у районі проведення антитерористичної операції;
 - у місцевих адміністративних судах – 7;
 - у місцевих господарських судах – 16;
- в апеляційних судах – 330 вакантних посад суддів, з них:
 - 214 – в апеляційних загальних судах;
 - 89 – в апеляційних адміністративних судах;
 - 27 – в апеляційних господарських судах;
- у вищих спеціалізованих судах – 39 вакантних посад суддів, з них:
 - 10 – у Вищому адміністративному суді України;
 - 1 – у Вищому господарському суді України;
 - 28 – у Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ.
- У Верховному Суді України – 1 вакантна посада судді.

Також Комісією проводиться спеціальна перевірка щодо кандидатів на посаду судді та перевірка відомостей стосовно суддів з питань дотримання ними вимог статті 127 Конституції України та статей 54, 65 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». За період роботи Комісії з 09 грудня 2014 року по 31 жовтня 2015 року направлено близько 8,5 тис. запитів до Державної судової адміністрації України, судових органів, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, об'єднань громадян та окремих фізичних осіб.

Кваліфікаційне оцінювання суддів

Однією з новел Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», яким Закон України «Про судоустрій і статус суддів» викладено в новій редакції, є впровадження процедури кваліфікаційного оцінювання суддів.

Відповідно до частини першої статті 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» кваліфікаційне оцінювання проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України і полягає у визначенні професійного рівня судді.

Завданнями кваліфікаційного оцінювання є:

- 1) перевірка здатності судді здійснювати правосуддя у суді відповідного рівня;
- 2) підтвердження професійного рівня судді для обрання на посаду судді безстроково.

Кваліфікаційне оцінювання здійснюється прозоро на основі об'єктивних критеріїв з урахуванням заслуг, кваліфікації та сумлінності судді, його вміння та ефективності роботи, якісних і кількісних показ-

ників роботи судді.

До прийняття Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» Комісія брала участь в роботі над проектом цього Закону та шляхами реалізації його норм, а саме:

- опрацьовано положення проекту Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 26 грудня 2014 року № 1656 та підготовлено аналітичну інформацію щодо процедури проведення кваліфікаційної атестації суддів;
- підготовлено інформацію про можливі концептуальні підходи до проведення кваліфікаційної атестації суддів, передбаченої проектом Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 26 грудня 2014 року № 1656;
- розроблено проект Плану заходів стосовно розробки положення про порядок ведення суддівського досьє;
- за участі Державної судової адміністрації розроблено перший проект форми суддівського досьє (додаток до Положення про порядок ведення суддівського досьє).

Після набрання чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» Комісією:

1) ініційовано створення робочої групи з розробки Положення про порядок ведення суддівського досьє за участі Державної судової адміністрації України, Ради суддів України, Національної школи суддів України та міжнародних і національних експертів;

2) підготовлено Положення про порядок ведення суддівського досьє (затверджене рішенням Ради суддів України від 05 червня 2015 року № 57);

3) розроблено форми реєстру обліку суддівських досьє, журналу руху суддівських досьє, інших облікових документів, необхідних для належного обліку та зберігання суддівських досьє, відповідні форми затверджені рішенням Комісії від 06 жовтня 2015 року;

4) забезпечено належні умови для зберігання та оформлення суддівських досьє;

5) прийнято, перевірено, опрацьовано та внесено до реєстру обліку 318 суддівських досьє суддів Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів, 1854 суддівських досьє суддів апеляційних судів;

6) з метою наповнення суддівських досьє суддів Верховного суду України та вищих спеціалізованих судів інформацією підготовлено та направлено запити до органів державної влади, зокрема до: Державної фіскальної служби України, Державної фінансової інспекції України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Генеральної прокуратури України, Міністерства юстиції України, Вищої ради юстиції України, Ради суддів України, Державної служби фінансового моніторингу України;

7) для визначення порядку та методології кваліфікаційного оцінювання судді забезпечено:

- участь у розробці проекту Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання судді;
- участь співробітників Комісії у семінарі на тему: «Оцінювання професійної діяльності суддів», участь у робочих зустрічах з міжнародними експертами щодо кваліфікаційного оцінювання суддів з метою обміну досвідом в цій галузі;
- участь у засіданнях Ради суддів України щодо розгляду питання про погодження Порядку і методології кваліфікаційного оцінювання суддів, Положення про порядок складення іспиту та методичку його оцінювання під час проведення кваліфікаційного оцінювання суддів.

Пунктами 6, 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» на Вищу кваліфікаційну комісію суддів України покладено завдання забезпечити проведення первинного кваліфікаційного оцінювання суддів з метою прийняття рішень щодо можливості здійснення ними правосуддя у відповідних судах.

На виконання зазначених норм Комісією:

- проведено пошук справ з цивільної та кримінальної спеціалізації (рішень судів I, II, III інстанцій), оскаржених до Європейського суду з прав людини у період з 2013 по 2015 роки, з метою формування відповідних завдань для первинного кваліфікаційного оцінювання суддів Верховного Суду України;
- закінчено розробку професійних компетенцій судді Верховного Суду України відповідно до вимог усіх спеціалізацій (адміністративного, господарського, кримінального та цивільно-процесуального законодавства);
- здійснено пошук науково-методичних матеріалів щодо даних про порушення статей Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод державами-членами Ради Європи за 2014 рік;
- проведено робочу зустріч керівництва Вищої кваліфікаційної суддів України та Національної школи суддів України з обговорення методології проведення первинного кваліфікаційного оцінювання суддів;
- підготовлено проект Положення про порядок складення іспиту та методичку його оцінювання під час проведення кваліфікаційного оцінювання судді та направлено його до Ради суддів України для його подальшого погодження з Радою суддів України;
- з метою забезпечення якісного проведення іспитів під час первинного кваліфікаційного оцінювання підготовлено добірку правових висновків, що містяться в постановках Верховного Суду України у справах цивільної, господарської, адмі-

ністративної, кримінальної юрисдикції, які можуть використовуватися під час кваліфікаційного оцінювання;

- спільно з Національною школою суддів України проведено роботу щодо формування бази рішень Європейського суду з прав людини для використання правових висновків, викладених у цих рішеннях, під час проведення анонімного письмового тестування суддів;
- забезпечено формування бази практичних ситуативних завдань для їх використання під час виконання суддями практичного завдання.

Відсторонення суддів від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності

Відповідно до пункту 9 частини першої статті 101 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Вища кваліфікаційна комісія суддів України на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України приймає рішення про відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності.

Вирішуючи питання про відсторонення судді від посади, Комісія враховує:

- мотиви, наведені в клопотанні Генерального прокурора України;
- правову підставу для відсторонення судді від посади;
- наслідки відсторонення судді від посади для інших осіб.

Суддя вважається відстороненим від посади з дня прийняття Комісією рішення про його відсторонення від посади на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше двох місяців.

Комісія продовжує строк відсторонення судді від посади на підставі відповідного вмотивованого клопотання Генерального прокурора України про продовження цього строку. Строк продовження відсторонення судді не може становити більше одного місяця.

У разі прийняття Комісією рішення про задоволення клопотання Генерального прокурора України про продовження строку відсторонення судді від посади суддя вважається відстороненим від посади з дня прийняття Комісією рішення про відсторонення його від посади на строк, зазначений у рішенні про продовження строку відсторонення від посади.

З 09 грудня 2014 року по 31 жовтня 2015 року новоствореним складом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відсторонено 30 суддів від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності та продовжено строк відсторонення стосовно 17 суддів (див. графік 1).

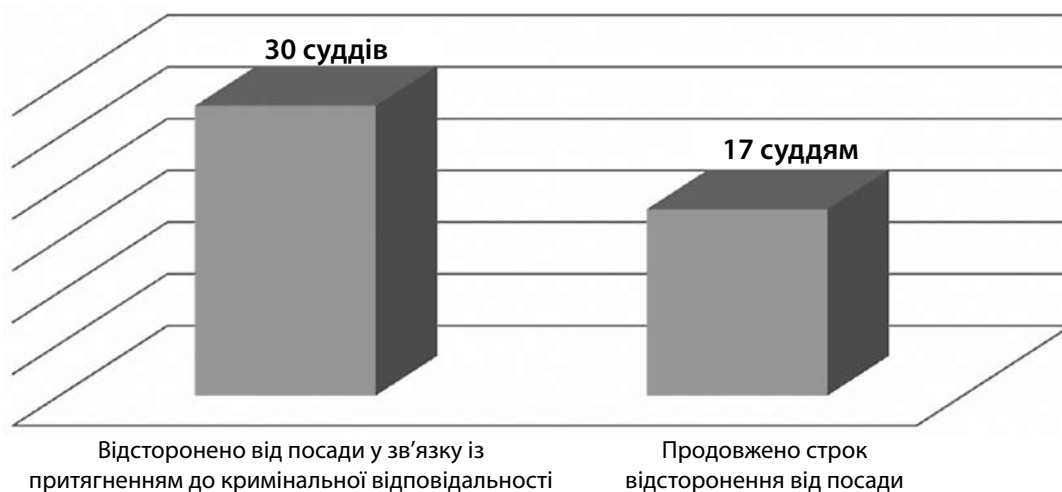
За результатами розгляду клопотання Генерального прокурора України про відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності Комісія вправі відмовити у його задоволенні.

Якщо Комісією буде встановлено, що клопотання Генерального прокурора України подано без дотримання вимог Кримінального процесуального кодексу України, таке клопотання повертається Генеральному прокурору України з повідомленням мотивів повернення, викладених у рішенні.

З 09 грудня 2014 року по 31 жовтня 2015 року новоствореним складом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відмовлено в задоволенні 2 клопотань, 13 клопотань повернено Генеральному прокурору України (див. графік 2).

Станом на 31 жовтня року на розгляді Комісії перебувало 11 клопотань Генерального прокурора України про відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності.

Графік 1. Кількість суддів, яких відсторонено або яким продовжено строк відсторонення від посади з 09 грудня 2014 року по 31 жовтня 2015 року

Графік 2. Кількість клопотань Генерального прокурора України про відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності, які повернено або в задоволенні яких відмовлено з 09 грудня 2014 року по 31 жовтня 2015 року

Дисциплінарне провадження

Відповідно до пунктів 10, 11 частини першої статті 101 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Вища кваліфікаційна комісія суддів України розглядає в порядку дисциплінарного провадження звернення стосовно суддів місцевих та апеляційних судів з підстав, визначених статтею 92 цього Закону, а також приймає рішення за результатами дисциплінарного провадження і за наявності підстав застосовує дисциплінарне стягнення до суддів місцевих та апеляційних судів.

Дисциплінарне провадження – це процедура розгляду звернення з метою встановлення обставин, що можуть бути підставою дисциплінарної відповідальності судді. Право на звернення зі скаргою (заявою) щодо поведінки судді, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність судді, має будь-яка особа.

Станом на 09 грудня 2014 року на розгляді

Комісії перебувало 7726 скарг (заяв) щодо поведінки судді. Вказана кількість скарг надійшла на адресу Комісії та була зареєстрована до формування нового складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів України.

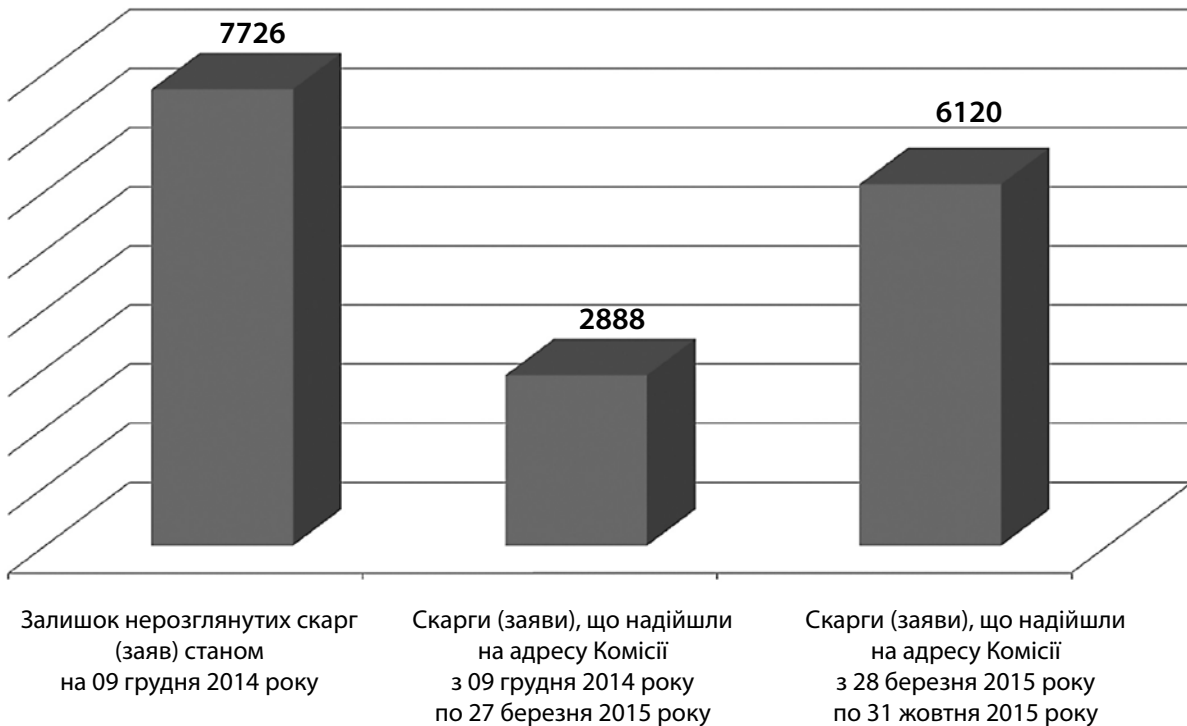
З 09 грудня 2014 року по 27 березня 2015 року (до набрання чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд») на адресу Комісії надійшло 2888 скарг (заяв).

З 28 березня 2015 року по 31 жовтня 2015 року на адресу Комісії надійшло 6120 скарг (заяв) (див. графік 3).

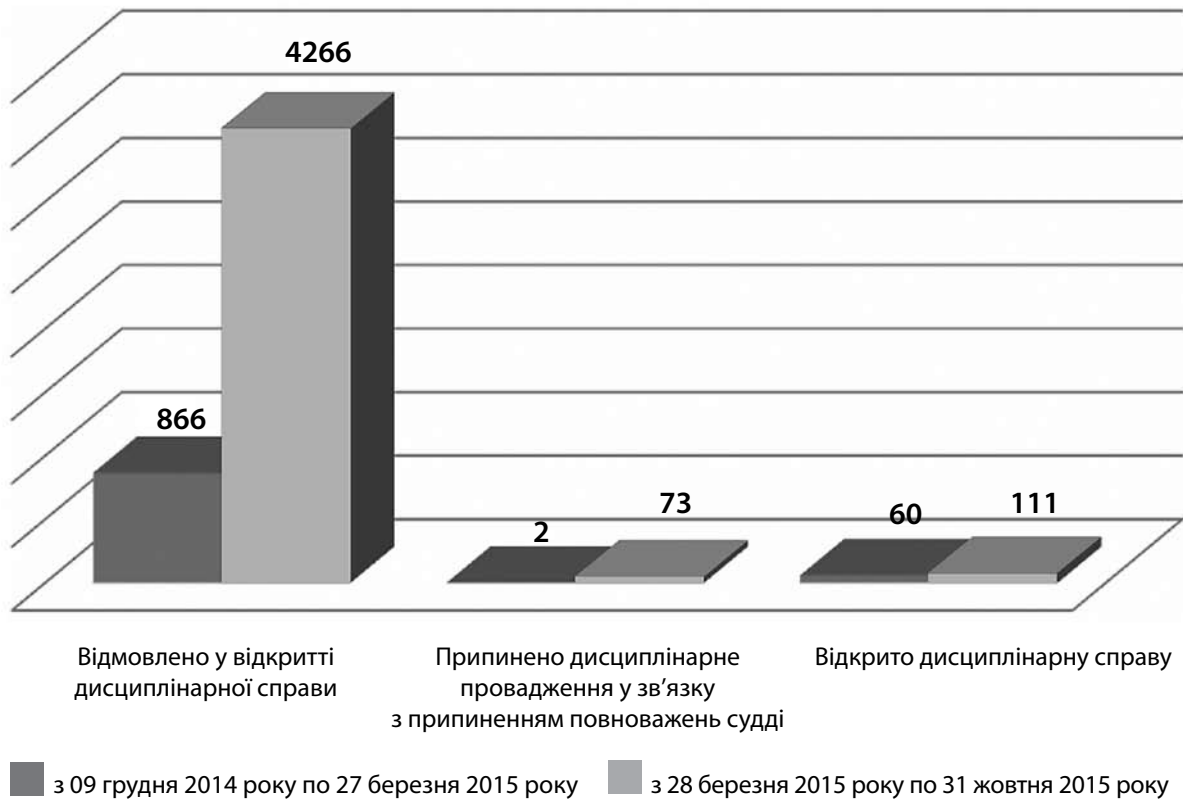
Згідно з новою редакцією Закону України «Про судоустрій і статус суддів» звернення, яке не відповідає визначеним вимогам, повертається без розгляду. Про повернення звернення членом Комісії (палати) постановляється ухвала.

З 28 березня 2015 року по 31 жовтня 2015 року членами Комісії постановлено 640 ухвал про повернення звернення без розгляду.

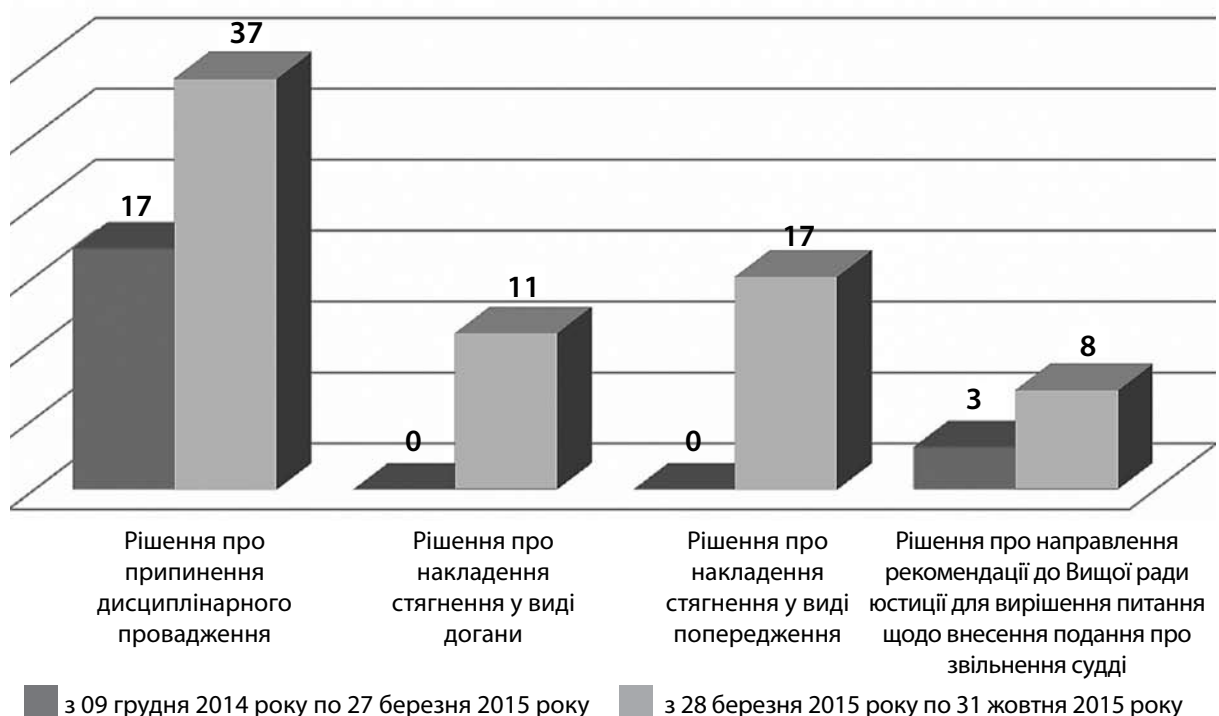
Графік 3. Кількість скарг, які перебували на розгляді Комісії станом на 09 грудня 2014 року, та кількість скарг, що надійшли до Комісії з 09 грудня 2014 року по 31 жовтня 2015 року

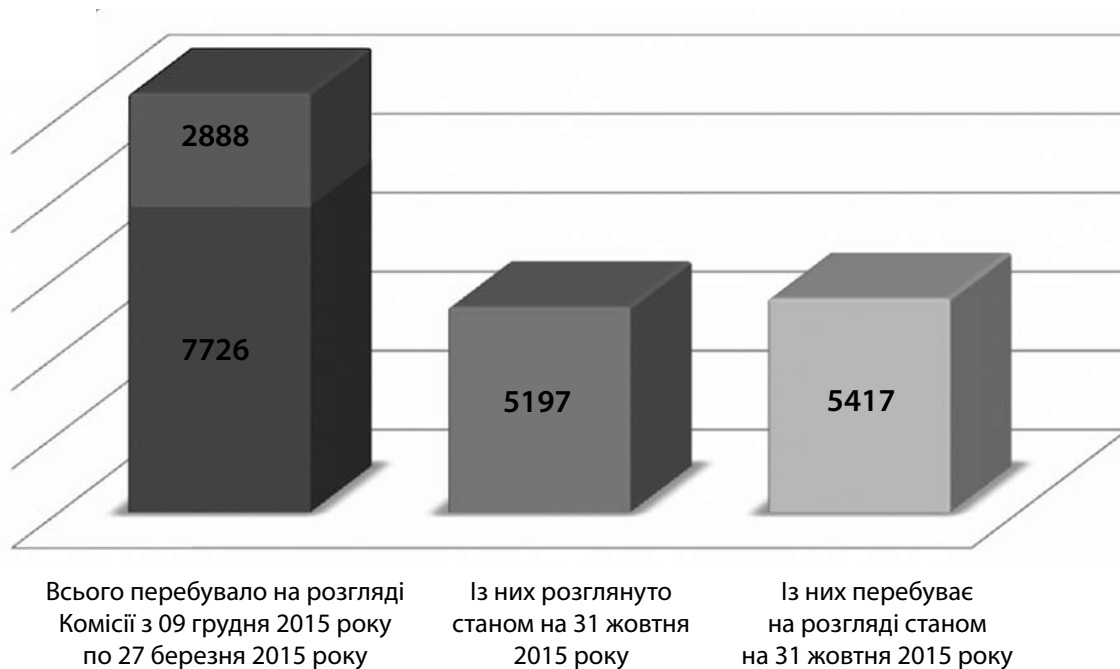
Графік 4. Рішення Комісії, прийняті за результатами розгляду скарг (заяв) щодо поведінки судді

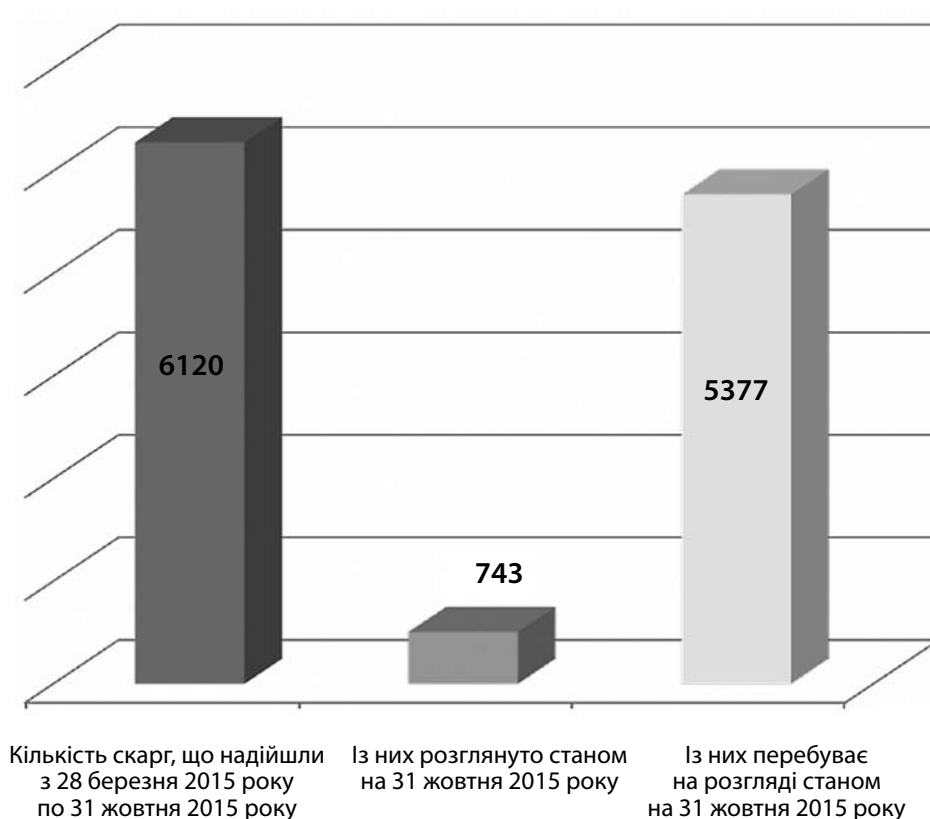
Графік 5. Рішення Комісії у дисциплінарній справі стосовно судді

Графік 6. Кількість скарг (заяв), які розглянуті/розглядаються Комісією відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції, що діяла до набрання чинності Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд»

Графік 7. Кількість скарг (заяв), які розглянуті/розглядаються Комісією відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у чинній редакції

Міжнародне співробітництво

Відповідно до п. 1 ч. 13 ст. 101 Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» Вища кваліфікаційна комісія суддів України у межах компетенції бере участь у міжнародному співробітництві, встановлює зв'язки з іноземними закладами, установами та організаціями, проектами міжнародної технічної допомоги, є бенефіціаром міжнародної технічної допомоги, головним розпорядником міжнародної допомоги від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій.

Основними напрямками міжнародного співробітництва Комісії є: (1) організація міжнародного співробітництва з європейськими організаціями з метою вивчення європейських стандартів та міжнародних принципів функціонування інституту кадрового забезпечення суддівського корпусу; (2) налагодження двосторонніх міжнародних зв'язків Комісії з судовими установами іноземних держав з метою вивчення та обміну досвідом інституційних характеристик та реалізації повноважень органів, відповідальних за формування суддівського корпусу; (3) забезпечення участі членів Комісії та представників секретаріату Комісії у міжнародних протокольних заходах та офіційних зустрічах.

У 2015 році Комісією налагоджено та реалізовано співпрацю з такими проектами міжнародної технічної допомоги:

- Проект Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»;
- Проект Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні»;
- Проект Європейського Союзу та Ради Європи «Консолідація розробки реформ у сфері юстиції в Україні»;
- Бюро демократичних інститутів та прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі;
- Проект Агентства Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливе правосуддя»;
- Українсько-канадський Проект «Освіта суддів – для економічного розвитку».

Проект Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»

Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» розпочав свою діяльність у 2014 році. Основною метою діяльності Проекту ЄС є зміцнення верховенства права в Україні шляхом надання експертної підтримки щодо імплементації нового законодавства у реформуванні судової системи.

Головним чином, співпраця Комісії з Проектом ЄС зосереджувалася на розробці підзаконних актів

Комісії, що регламентують порядок кваліфікаційного оцінювання суддів відповідно до положень Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд».

З цією метою 31 березня 2015 року Комісією проведено організаційне засідання новоствореної робочої групи за участі керівників проектів ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» та USAID «Справедливе правосуддя». 03 квітня 2015 року міжнародні та національні експерти, залучені Проектом ЄС, взяли участь у засіданні робочої групи з розробки Положення про ведення суддівського досьє. Головним завданням робочої групи було забезпечення підготовки проекту Положення про ведення суддівського досьє і подання його на затвердження до Ради суддів України. Під час засідання схвалено План заходів стосовно розробки даного положення. Зокрема, обговорено проект форми та механізму наповнення суддівського досьє. 22 квітня 2015 року за участі міжнародних та національних експертів Проекту ЄС Комісією проведено наступне засідання робочої групи з розробки Положення про порядок ведення суддівського досьє, під час якого також обговорено проект Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання судді. Уповноваженими представниками Комісії озаявлено членів робочої групи з опрацьованими пропозиціями до зазначених підзаконних актів. Таким чином, міжнародними та національними експертами надано свої пропозиції щодо проектів Положення про порядок ведення суддівського досьє і Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання судді.

На запит Комісії від 06 липня 2015 року до керівника Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» 27 липня 2015 року отримано висновки та рекомендації експертів ЄС щодо Положення про порядок ведення суддівського досьє та проекту Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні.

Крім того, на запит Комісії експертами ЄС здійснено правову експертизу проекту Закону України «Про державну службу» на відповідність європейським стандартам функціонування системи державних органів.

Проект Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні»

Проект РЕ «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» має бути реалізований у 2015 році. Метою Проекту є підтримка щодо вдосконалення нормативної бази і процедур дисциплінарних органів у системі судочинства з метою забезпечення справедливого та ефективного розгляду скарг (заяв) щодо нена-

лежної поведінки судді та надання допомоги у підготовці змін до законодавства, необхідних Україні для виконання рішень ЄСПЛ у справах «Олександр Волков проти України» та «Салов проти України».

Головним чином, співпраця Комісії з Проектом РЄ зосереджувалася на розробці підзаконних актів Комісії, що регламентують процедуру притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності відповідно до положень Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», та розробці концепції реформування органів, відповідальних за формування суддівського корпусу в Україні.

З цією метою Комісією спільно з Проектом РЄ створено дві робочі групи: (1) з розробки процедури притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд»; (2) з підготовки змін до Конституції України та інших законодавчих актів стосовно реформування органів, відповідальних за формування суддівського корпусу, а саме Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та Вищої ради юстиції.

Перше засідання робочих груп відбулося 27 березня 2015 року. Темою обговорення стала імплементація нового законодавства з питань дисциплінарної відповідальності суддів та обговорення можливих концепцій створення єдиного органу, відповідального за формування суддівського корпусу. Учасники зустрічі обговорили зміни до нормативно-правових актів, що стосуються дисциплінарної відповідальності суддів, європейські стандарти та практику застосування дисциплінарного провадження, зокрема вимоги Європейського

Офіційне відкриття Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні»

суду з прав людини в рішеннях у справах «Олександр Волков проти України» та «Салов проти України», заслухали рекомендації Ради Європи щодо створення єдиного органу, відповідального за формування суддівського корпусу, а саме форматів злиття та функцій новоствореного органу. Також було розглянуто можливість залучення міжнародних та національних експертів Ради Європи до діяльності Комісії у рамках співпраці з Проектом.

03 червня 2015 року було проведено підсумкову зустріч національних експертів Проекту РЄ. Основними темами заходу були: модель реформування органів судової влади та імплементація положень нового законодавства стосовно діяльності Комісії з питань дисциплінарної відповідальності судді.

На підставі запитів Комісії міжнародними експертами Проекту здійснено правову експертизу та підготовлено рекомендації до проекту Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні.

Бюро демократичних інститутів та прав людини Організації з безпеки і співробітництва в Європі

На підставі запитів Комісії Організацією з безпеки і співробітництва в Європі здійснюється правова експертиза та підготовка рекомендацій до проекту Порядку та методології кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні.

Проект Агентства Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку «Справедливе правосуддя» (USAID)

Співпраця Комісії з Проектом USAID у 2015 році здійснюється за такими напрямками: автоматизація робочих процесів Комісії, добір кандидатів на посаду судді та забезпечення професійного рівня суддів, дисциплінарна практика та питання суддівського досвіду.

Так, 19-20 лютого 2015 року Комісією спільно із Проектом проведено семінар «Добір суддів та дисциплінарна практика: здобутки, досвід Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та її діяльність у нових умовах» з метою ознайомлення з іноземним досвідом, практикою з питань добору суддів та дисциплінарною відповідальністю, обговорення проблемних аспектів діяльності Комісії, а також впровадження у її діяльність сучасних інформаційних технологій та автоматизації. Під час семінару учасники обговорили проблемні аспекти діяльності Комісії з питань, що належать до її компетенції, а саме: добір суддів, переведення суддів, дисциплінарна практика, забезпечення належного кваліфікаційного рівня судді.

04 квітня 2015 року Комісією спільно з Проектом USAID «Справедливе правосуддя», Проектом ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» та Бюро демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ проведено міжнародний семінар на тему: «Оцінювання професійної діяльності суддів».

Захід організовано у зв'язку із законодавчими змінами до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якими запроваджується кваліфікаційне оцінювання суддів. Під час семінару обговорювались принципи, критерії, види і методи оцінювання суддівської діяльності, які запроваджені і застосовуються в різних країнах світу, а також досвід, здобутий на основі міжнародної практики.

27 травня 2015 року відбулася робоча зустріч представників Комісії з представниками Проекту USAID «Справедливе правосуддя», під час якої обговорено низку важливих питань щодо вдосконалення внутрішніх процедур Комісії, зокрема автоматизації проведення кваліфікаційного іспиту та кваліфікаційного оцінювання суддів. Представниками Комісії досягнуто домовленість з Проектом про забезпечення обладнанням двох медіа-класів, де проводитимуться іспити для суддів в автоматизованому режимі.

У Вищій кваліфікаційній комісії суддів України 08 червня 2015 року відбувся круглий стіл, де презентували звіт за результатами дослідження кваліфікаційних вимог для кандидатів на посаду судді. Дослідження проводилось Комісією спільно з Міжнародною громадською організацією «Універсальна екзаменаційна мережа» за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя». Аналіз практики судді здійснювався у два етапи методом опитування. Близько 1200 суддів

Робоча зустріч з представниками Проекту Агентства Сполучених штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливе правосуддя»

пройшли анкетування, на основі якого і були презентовані результати дослідження. Під час цього аналізу з'ясувались кваліфікаційні вимоги до кандидатів на посаду судді та найбільш актуальні й бажані для діючих суддів теми для підвищення кваліфікації.

Співпраця між сторонами відбувається і в питаннях дисциплінарної практики. За підтримки Проекту готується посібник для інспекторів Комісії.

Крім того, експертами Проекту розробляються дві програми для підвищення кваліфікації і навчання інспекторів. Так, 18-19 вересня 2015 року в рамках Проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливе правосуддя» відбувся захід у форматі тренінгу з робочою назвою «Практичні аспекти роботи інспектора в процесі кваліфікаційного оцінювання суддів та дисциплінарного провадження щодо судді». Міжнародні експерти Проекту взяли участь у заході як тренери. Зокрема, до участі у цьому заході залучено національних експертів Проекту з питань оцінювання роботи судів та суддів.

Українсько-канадський Проект «Освіта суддів – для економічного розвитку»

Після реєстрації 19 травня 2014 року Міністерством економічного розвитку і торгівлі України Проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку» рішенням Комісії від 18 лютого 2015 року схвалено впровадження та призначено координатором Проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку» Заступника Голови Комісії.

У березні 2015 року Комісією у рамках компонента «Досудове врегулювання спорів» Проекту організовано дводенні навчальні семінари на тему: «Процедура вирішення спорів у досудовому порядку». Спільно з Комісією, яка є бенефіціаром, цей захід організовано з Офісом Уповноваженого з питань федеральних суддів Канади.

У роботі взяли участь судді місцевих та адміністративних судів Волинської, Київської, Львівської, Рівненської, Тернопільської й Чернівецької областей та адвокати з цих областей. Досвідчені судді та адвокати із Канади, які є постійними експертами Проекту із запровадження процедури досудового врегулювання спорів в Україні, виступили тренерами та ознайомили українських колег із проведенням конференцій з досудового врегулювання спорів на практиці.

У жовтні 2015 року проведено аналогічні дводенні семінари для суддів та адвокатів Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Луганської, Полтавської та Харківської областей.

У рамках співпраці з проектами міжнародної технічної допомоги представниками Комісії здійснено такі робочі візити:

- з 15 по 18 березня 2015 року за підтримки Програми USAID «Справедлива, незалежна та відповідальна судова влада України» спільно з Фондацією «Відкритий діалог» – візит до міста Варшави (Польща). Метою візиту було ознайомлення учасників з історією та інституційним забезпеченням процесу люстрації в Польщі, роботою щодо протидії та запобігання корупції, діяльністю неурядових організацій з моніторингу якості роботи органів державного управління та судів;
- з 26 по 30 квітня 2015 року за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» – візит до міста Праги (Чеська Республіка). Метою візиту було ознайомлення з практикою люстрації та перевірок суддів та державних службовців міста Праги, особливостями європейських стандартів проведення люстрації, а також з інформацією про роль Міністерства внутрішніх справ, до відома якого належать деякі питання проведення люстраційних процедур;
- з 05 по 16 травня 2015 року за підтримки українсько-канадського Проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку» компоненту «Досудове врегулювання спорів» – візит до міста Торонто, Оттава, Вінніпег та Монреаль (Канада). Метою візиту було ознайомлення з канадським досвідом практичного застосування процедури досудового врегулювання спорів за допомогою діючих суддів та напрацювання відповідних рекомендацій щодо впровадження цієї процедури в Україні;
- з 11 по 15 травня 2015 року за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» та Експертного Форуму Румунії у рамках гранту Чорноморського Фонду Регіонального Співробітництва – міжнародна конференція «Зміцнення потенціалу судової влади у Східній Європі» у місті Бухарест (Румунія). Учасники конференції розглянули низку питань про роль судової влади у запобіганні та протидії корупції, зокрема у розробці та впровадженні стратегії запобігання та протидії корупції, підготовці навчальних програм з цих питань, а також особливості розгляду таких справ у судах;
- з 18 по 24 травня 2015 року за підтримки Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» – візит до міста Вільнюса (Литовська Республіка). Метою візиту було ознайомлення із судовою системою Литовської Республіки, особливостями діяльності органів суддівського самоврядування, а також з практикою щодо оцінювання професійної діяльності суддів

Литовської Республіки та досвідом реформування судової системи за європейськими стандартами;

- з 16 по 18 червня 2015 року за підтримки Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – візит до міста Страсбург (Французька Республіка). Візит відбувся з метою обговорення процесу імплементації судової реформи в Україні, а також реформування системи суддівської відповідальності в контексті рішень ЄСПЛ у справах «Олександр Волков проти України» та «Салов проти України». У ході візиту відбулися робочі зустрічі з Президентом Європейського суду з прав людини, суддею Європейського суду з прав людини від України, Секретарем Венеціанської комісії, Головою Департаменту з питань правосуддя та правового співробітництва Ради Європи, Постійним представником України при Раді Європи тощо. 18 червня 2015 року за підтримки Проекту ОБСЄ «Гарантування дотримання прав людини при здійсненні правосуддя» – круглий стіл на тему: «Конституційний вимір судової реформи в Україні» за участі інституцій Ради Європи, відповідальних за співпрацю з Україною у цій сфері, та представників проектів Ради Європи з питань судової реформи в Україні;
- з 10 по 11 вересня 2015 року – перше засідання Регіональної керівної групи нового Проекту з розвитку регіонального діалогу щодо судової реформи у країнах Східного партнерства. Метою засідання було обговорення планів роботи на наступний період, визначення найактуальніших питань, які необхідно буде розглянути в рамках Проекту з метою виявлення найкращої практики та підготовки рекомендацій щодо укріплення процесів національних реформ в країнах Схід-

Візит української делегації до Литовської Республіки

ного партнерства. Протягом 2015-2016 років Регіональна керівна група має опрацювати та запропонувати країнам ефективні та альтернативні варіанти регулювання та реалізації функцій відповідними державними органами у країнах Східного партнерства, що стане основою загального звіту за результатами діяльності цього Проекту.

Представники Комісії взяли участь у таких міжнародних заходах:

- 04 лютого 2015 року у рамках Проекту USAID «Справедливе правосуддя» – щомісячна зустріч представників проектів міжнародної допомоги, які працюють у сфері зміцнення верховенства права. Представники Комісії поінформували про нові функції Комісії після змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а саме щодо атестації суддів та формування суддівського досвіду. Також учасники зустрічі були ознайомлені з роботою та завданнями Комісії, що потребують першочергового вирішення, серед яких – переведення суддів із зони проведення АТО. Учасники зустрічі обмінялись думками і щодо питань дисциплінарної відповідальності суддів;
- 18 лютого 2015 року – офіційне відкриття Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» та перше засідання робочої групи Проекту;
- 27 лютого 2015 року – XI Щорічний юридичний форум «Розвиток ринку юридичних послуг в Україні-2015»;
- 11 березня 2015 року у рамках Проекту USAID «Справедливе правосуддя» – щомісячна зустріч представників проектів міжнародної допомоги, які працюють у сфері зміцнення верховенства права. Метою зустрічі було обговорення планів та пріоритетів Національної школи суддів України;
- 19-20 березня 2015 року – III Міжнародний судово-правовий форум на тему: «Судова реформа в Україні: європейський вектор». Організаторами цього заходу були: газета «Юридична практика», Верховний Суд України, Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» та Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
- 20 березня 2015 року – міжнародна конференція на тему: «Угода про асоціацію: для всіх і кожного». Зважаючи на важливість ратифікації Угоди про Асоціацію України з Європейським Союзом, Асоціація правників України та Український центр сприяння інвестиціям та торгівлі (ITFC) провели конференцію, на якій обговорили актуальні питання євроінтеграції України;
- 23 березня 2015 року – круглий стіл за участі членів Європейської асоціації суддів з метою обговорення широкого кола питань щодо реформування судової влади в Україні;
- 24 березня 2015 року у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – друге засідання робочої групи Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні»;
- 25 березня 2015 року у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – круглий стіл на тему: «Імплементация загальних заходів рішення Європейського суду з прав людини «Олександр Волков проти України», на якому міжнародні експерти представили висновки Ради Європи та рекомендації щодо судової реформи, а також останні висновки Венеціанської комісії;
- 27 березня 2015 року у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – засідання робочих груп з обговорення нового законодавства з питань дисциплінарної відповідальності суддів та концепцій функціонування єдиного судового органу, відповідального за формування суддівського корпусу;
- 28 квітня 2015 року у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – третє засідання робочої групи Проекту;
- 01 квітня 2015 року у рамках Проекту USAID «Справедливе правосуддя» – щомісячна зустріч представників проектів міжнародної допомоги, які працюють у сфері зміцнення верховенства права;
- 25-26 травня 2015 року у рамках Проекту USAID «Справедливе правосуддя» спільно з проектом USAID «РАДА: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво» за сприяння Верховної Ради України та Міністерства соціальної політики України – семінар на тему: «Актуальні питання гендерної політики»;
- 03 червня 2015 року у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – підсумкова зустріч національних експертів Проекту щодо співпраці з Комісією;
- 03 червня 2015 року у рамках Проекту USAID «Справедливе правосуддя» – щомісячна зустріч представників проектів міжнародної допомоги, які працюють у сфері зміцнення верховенства права;
- 15 червня 2015 року – міжнародна конференція

на тему: «Судова реформа: стратегічне планування та подальші кроки». Конференція була організована Радою з питань судової реформи за підтримки Верховного Суду України та Проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»;

- 25 червня 2015 року – круглий стіл на тему: «Конфлікт інтересів у діяльності суддів: визначення, види та шляхи вирішення», організований Проектом USAID «Справедливе правосуддя» спільно з Проектом Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»;
- 23-24 липня 2015 року – перше засідання Підкомітету «Юстиція, свобода та безпека» Комітету асоціації між Україною та ЄС, утвореного рішенням Ради асоціації відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, Європейським Союзом і його державами-членами. Підкомітети створюються для надання допомоги Комітетові асоціації, які є постійно діючим органом Ради асоціації. Комітет і Підкомітети діють у складі делегацій України та Євросоюзу;
- 27-28 серпня 2015 року – тренінг на тему: «Тестові завдання на перевірку вищих когнітивних рівнів, контроль якості і апробація тестових завдань, техніки встановлення прохідного бала»;
- 02 вересня 2015 року – зустріч з експертами Європейського Союзу «Перевірка суддів та прокурорів в рамках очищення влади» в рамках чергової місії експертів Європейської Комісії з оцінки виконання другої фази Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України (далі – ПДВЛ), яка має здійснити оцінку реалізації Україною завдань ПДВЛ з питань запобігання та протидії корупції в рамках блоку «Громадський порядок і безпека (антикорупційні питання)»;
- 03 вересня 2015 року у рамках Проекту USAID «Справедливе правосуддя» – щомісячна зустріч представників проектів міжнародної допомоги, які працюють у сфері зміцнення верховенства права;
- 16 вересня 2015 року за сприяння Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – семінар на тему: «Відповідальність судді: європейські стандарти та вітчизняна практика»;
- 17 вересня 2015 року у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» спільно з Організацією безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) – круглий стіл на тему: «Європейські стандарти та регуляторні акти Вищої кваліфікаційної комісії суддів України стосовно суддівського досьє та кваліфікаційного оцінювання суддів»;

Круглий стіл «Європейські стандарти та регуляторні акти Вищої кваліфікаційної комісії суддів України стосовно суддівського досьє та кваліфікаційного оцінювання суддів»

Робоча зустріч з представниками Національного суддівського Інституту Канади

Робоча зустріч з представниками Офісу уповноваженого з питань федеральних суддів Канади

- 18-19 вересня 2015 року – за підтримки Проекту USAID «Справедливе правосуддя» – тренінг для інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на тему: «Робота інспектора по кваліфікаційному оцінюванню суддів та дисциплінарному провадженню щодо судді». Захід організовано з метою навчання інспекторів тісній взаємодії та співпраці з колегами, комунікації й самоорганіза-

Круглий стіл на тему: «Європейські стандарти та регуляторні акти Вищої кваліфікаційної комісії суддів України стосовно суддівського досвіду та кваліфікаційного оцінювання суддів», організований в рамках співробітництва з Проектом Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» спільно з Організацією безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Тренінг для інспекторів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України на тему: «Робота інспектора по кваліфікаційному оцінюванню суддів та дисциплінарному провадженню щодо судді», організований в рамках співробітництва з Проектом USAID «Справедливе правосуддя»

ції, написанню правових документів та вмінню проведення співбесіди з суддею.

- 24 вересня 2015 року – II Міжнародний юридичний форум «Україна – ЄС», організований газетою «Юридична практика».
 - 07 жовтня 2015 року – участь у черговій зустрічі донорів та виконавців проектів\програм у галузі верховенства права, яка була організована Проектом USAID «Справедливе правосуддя».
 - 08-09 жовтня 2015 року – участь у роботі міжнародного семінару на тему: «Вища рада юстиції України: результати, досвід, виклики та рішення для України», який упродовж двох днів проводила Вища рада юстиції за сприяння міжнародних організацій, що працюють в Україні на підтримку реформ у сфері юстиції: Проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливе правосуддя», Проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні», Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» і Спільного Проекту Ради Європи та Європейського Союзу «Консолідація розробки реформи у сфері юстиції в Україні».
 - 16 жовтня 2015 року – засідання Робочої групи з питань впровадження процедури досудового врегулювання спорів за участі судді в рамках українсько-канадського Проекту «Освіта суддів для економічного розвитку», під час якого було підбито підсумки реалізації компонента проекту «Досудове врегулювання спору з участю судді» українсько-канадського Проекту «Освіта суддів для економічного розвитку».
 - 27 жовтня 2015 року – участь у роботі міжнародного круглого столу, присвяченого питанням європейських стандартів у сфері суддівської відповідальності в рамках зустрічі мережі вітчизняних проектних команд і національних партнерів з реформи правосуддя, організованої Проектом Ради Європи «Підтримка системи суддівської відповідальності в Україні».
 - 28 жовтня 2015 року – участь у круглому столі з питань виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності».
- У рамках співпраці з проектами міжнародної технічної допомоги керівництвом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та її співробітниками у 2015 році організовано та проведено 19 робочих зустрічей, а саме:
- з представниками Офісу Уповноваженого з питань федеральних суддів Канади та Проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку»;

- з Керівником Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»;
- з делегацією Міжнародної організації з розвитку права (IDLO);
- з міжнародним експертом Проекту USAID «Справедливе правосуддя»;
- у рамках Проекту Ради Європи «Підтримка реформи системи суддівської відповідальності в Україні» – з експертами РЄ та Венеціанської комісії;
- з представниками Європейської комісії з питань ефективності правосуддя Ради Європи (CEPEJ) та Консультативної ради європейських суддів (CCJE);
- у рамках Проекту РЄ «Посилення незалежності, ефективності та професіоналізму судової влади в Україні» – з експертом Ради Європи;
- у рамках українсько-канадського Проекту «Освіта суддів – для економічного розвитку» – з представниками Національного суддівського інституту Канади;
- з керівником Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» та експертом ЄС, суддею Апеляційного суду Литви;
- зі старшим експертом з юридичних питань Міжнародного валютного фонду;
- з керівником Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»;
- з Головою Національного суддівського інституту Канади;
- з представниками Агентства Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID) в Україні, Молдові та Білорусі;
- з Комісаром Європейського Союзу з питань правосуддя, споживачів та гендерної рівності, членом Європейської комісії та Головою Представництва Європейського Союзу;
- з експертами Проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні»;
- з директором відділу міжнародних програм Офісу Уповноваженого з питань федеральних суддів Канади;
- з делегацією Національної ради судівництва Республіки Польща;
- чергова зустріч з експертом Ради Європи й Венеціанської комісії;
- з експертами проекту Європейського Союзу «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні».

З метою інформаційного наповнення офіційного веб-сайта Комісії постійно здійснюється наповнення рубрики «Міжнародне співробітництво» та рубрики «Новини», забезпечується переклад вказаних рубрик та рубрики «Про Комісію» офіційними мовами Ради Європи (англійською та французькою).

Комісією для належного інформаційного напов-

Навчальний семінар для суддів на тему: «Досудове врегулювання спорів за допомогою судді» в рамках співробітництва з українсько-канадським Проектом «Освіта суддів – для економічного розвитку» компоненту «Досудове врегулювання спорів», який реалізовується Офісом Уповноваженого з питань федеральних суддів Канади

Робочий візит української делегації до Канади в рамках співробітництва з українсько-канадським Проектом «Освіта суддів – для економічного розвитку» компоненту «Досудове врегулювання спорів», який реалізовується Офісом Уповноваженого з питань федеральних суддів Канади

нення «Вісника Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» систематично узагальнюється інформація стосовно всіх напрямків міжнародної діяльності Комісії, готуються інформаційно-аналітичні матеріали щодо діяльності європейських інституцій у сфері судоустрою, забезпечується переклад наукових статей (розміщуються на офіційному веб-сайті Комісії).

Поліна Казакевич,
здобувач кафедри організації
судових та правоохоронних
органів Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Стандарти функціонування судової системи у рекомендаціях Ради Європи: поняття та класифікація

УДК 347.97/.99

У статті зроблено огляд європейських стандартів у царині судустрою, які в узагальненому вигляді акумулюють найкращі європейські традиції, цінності й надбання. Ці стандарти за ступенем їх обов'язковості поділяються на імперативні (Конвенція про захист прав і основоположних свобод (1950), рішення Європейського суду з прав людини, акти Парламентської Асамблеї Ради Європи) й рекомендаційні (резолуції, рекомендації й висновки Комітету Міністрів РЄ, Консультативної ради європейських суддів, Європейської комісії з питань ефективності правосуддя). Виконання імперативних європейських приписів обумовлене обов'язками, взятими на себе державою в рамках міжнародних угод, тоді як дотримання актів рекомендаційного характеру залежить від чинників політичного й правового характеру на національному рівні.

Ключові слова: міжнародні стандарти у галузі судустрою, Рада Європи, Комітет Міністрів Ради Європи, Консультативна рада європейських суддів, Європейська комісія з питань ефективності правосуддя.

**П. Казакевич. Стандарти функционирования
судебной системы в рекомендациях Совета
Европы: понятие и классификация**

В статье сделан обзор европейских стандартов в области судустройства, которые в обобщен-

ном виде аккумулируют лучшие европейские традиции, ценности и достижения. Эти стандарты по степени их обязательности делятся на императивные (Конвенция о защите прав и основных свобод (1950), решения Европейского суда по правам человека, акты Парламентской Ассамблеи Совета Европы) и рекомендательные (резолуции, рекомендации и выводы Комитета Министров Совета Европы, Консультативного совета европейских судей, Европейской комиссии по вопросам эффективности правосудия). Выполнение императивных европейских предписаний обусловлено обязательствами, взятыми на себя государством в рамках международных соглашений, тогда как соблюдение актов рекомендательного характера зависит от факторов политического и правового характера на национальном уровне.

Ключевые слова: международные стандарты в области судустройства, Совет Европы, Комитет Министров Совета Европы, Консультативный совет европейских судей, Европейская комиссия по вопросам эффективности правосудия.

**P. Kazakevych. Standards of the judicial system in
the recommendations of the Council of Europe: def-
inition and classification**

European standards in the field of judiciary are defined as documents which summarize and accumulate the best

European tradition, values and heritage. The standards for the degree of obligation are divided into mandatory (Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (1950), the European Court of Human Rights, acts of PACE) and recommendatory (resolutions, recommendations and conclusions of the Committee of Ministers of the Council of Europe, the Consultative Council of European Judges, and the European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ)). Implementation of manda-

tory of European regulations due obligations assumed by the State under international agreements, whereas compliance with acts of recommendatory nature depends on the political and legal factors at the national level.

Key words: international standards in judiciary, the Council of Europe, the Committee of Ministers of the Council of Europe, the Consultative Council of European Judges, the European Commission for the Efficiency of Justice.

Постановка проблеми та актуальність теми дослідження. Вивчення стандартів організації органів судової влади, розроблених міжнародними організаціями, є частиною успішної інтеграції будь-якої європейської країни. Для України як країни з чітко вираженими європейськими намірами імплементація відповідних норм, що регламентують функціонування судових органів і установ суду, а також статусні гарантії носіїв судової влади, є одним із ключових завдань судово-правової реформи. Питання удосконалення законодавства про судоустрій і статус суддів у контексті гармонізації його з міжнародними стандартами викликають інтерес як в українських (І. В. Назаров¹, І. В. Юревич²), так і у російських (Т. Г. Морщакова³, Т. Н. Нешатаєва⁴) вчених. Проте дана тема не є вичерпаною.

Метою цієї статті є аналіз міжнародно-правових актів, що регламентують організацію та функціонування органів судової влади, а також рекомендацій, резолюцій та інших актів європейських організацій, які мають прямий або опосередкований вплив на судову реформу в Україні. Наше завдання – систематизувати та класифікувати зазначені документи і визначити їх місце в правовій системі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій юридичній літературі наразі не склалося єдиного узгодженого підходу до категорії «стандарту». У пп. 20 ст. 1 Закону України «Про стандартизацію» дано визначення поняття «стандарт». Це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері⁵. У міжнародному праві під «стандартами», як

правило, розуміється певний комплекс норм і положень, ухвалених різноманітними суб'єктами міжнародного права, які містять орієнтири для регламентації правовідносин у певній сфері. При цьому джерела закріплення стандартів можуть бути різними, як і ступінь їх обов'язковості для певної держави.

Для визначення поняття «міжнародні стандарти» варто звернутися до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 41/120 «Встановлення міжнародних стандартів у сфері прав людини» від 4 грудня 1966 року. У ній були названі базові засади, які мають ураховуватись при розробці міжнародних актів у сфері захисту прав людини. Такі документи повинні: «а) узгоджуватися з наявним зводом міжнародно-правових норм у сфері прав людини; б) мати фундаментальний характер і ґрунтуватись на притаманній людській особистості гідності та цінностям; в) бути достатньо чіткими, або слугувати джерелом прав і обов'язків, які піддаються визначенню й здійсненню; г) передбачати, де це доречно, реалістичний та ефективний механізм здійснення, включаючи системи подання доповідей; е) користуватися широкою міжнародною підтримкою». Згідно з довідником Determiner.ru юристи вважають європейськими стандартами в галузі захисту прав людини визнані Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) і зафіксовані в його документах норми, що закріплюють життєво важливі права індивіда, прийняті в рамках Ради Європи (далі – РЄ). Насамперед, це Статут РЄ (5 травня 1959 року), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (прийнята в Римі 4 листопада 1949 року), а також Протоколи до неї⁶ (далі – Конвенція).

26 вересня 1995 року Парламентська асамблея РЄ ухвалила позитивний висновок щодо заявки України на вступ до РЄ (Висновок Парламентської асамблеї (ПА) РЄ № 190 (1995))⁷. У цьому документі було нада-

¹ Назаров І. В. *ЄСПЛові системи країн ЄС та України: генезис та порівняння* : моногр. / В.І. Назаров. – Х. : Вид-во Фінн, 2011. – 432 с.

² Юревич І. В. *Єдність статусу ЄСПЛів: міжнародно-правові стандарти* // *Право і безпека*. – 2012. – № 3 (45). – С. 79-83.

³ Морщакова Т. Г. *ЄСПЛевное правоприменение в России: о должном и реальном* : моногр. / Т.Г. Морщакова. – М. : Р. Валент, 2010. – 312 с.

⁴ *Модернизация статуса судьи: современные международные подходы* : моногр. / отв. ред. Т.Н. Нешатаева. – М. : Норма: ИНФРА-М, 2011. – 336 с.

⁵ *Про стандартизацію* : Закон України від 5 червня 2014 р. № 1315-VII // *Офіц. вісник України*. – 2014 р. – № 54. – С. 1440.

но низку рекомендацій Україні щодо приєднання до загальноєвропейських документів та удосконалення вітчизняного законодавства (зокрема, Україні було рекомендовано удосконалити законодавство про судоустрій та прокуратуру, розробити нові конституцію та процесуальне законодавство, скасувати смертну кару як вид кримінального покарання, здійснити гуманізацію системи кримінальної юстиції тощо)⁸. 31 жовтня 1995 року парламентом було ухвалено Закон України «Про приєднання України до Статуту РЄ»⁹, що поклало на нашу державу низку міжнародно-правових зобов'язань. Відповідно до статті 3 вказаного Статуту кожний член РЄ обов'язково повинен визнати принципи верховенства права та здійснення прав людини і основних свобод всіма особами, які перебувають під його юрисдикцією, а також повинен відверто та ефективно співпрацювати в досягненні мети Ради¹⁰. Це зумовлює важливість актів РЄ для організації та функціонування вітчизняних органів судової влади.

Аналіз усього різноманіття актів РЄ дозволяє виділити декілька груп документів, насамперед за ступенем їх обов'язковості.

Безумовно, найбільшу міру імперативності має Конвенція, що імплементована у національне законодавство європейських країн і є невід'ємною складовою права ЄСПЛ. Положення цього міжнародного договору знаходять всебічне тлумачення в актах ЄСПЛ, до якого вправі звернутися будь-який громадянин, котрий перебуває під юрисдикцією держави-члена Конвенції, в разі порушення його прав і основоположних свобод. На думку більшості дослідників, Конвенція й ЄСПЛ разом становлять цілісний інституційний механізм, який є не лише найбільш вдалою світовою системою міжнародного захисту прав особи, але й має одну з найдосконаліших форм міжнародної юридичної процедури¹¹.

Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права¹². Рішення ЄСПЛ є обов'язковими для країни, проти якої вони ухвалені (ч. 1 ст. 46 Конвенції)¹³. Водночас іншим країнам-учасницям Конвенції, яких рішення безпосередньо не стосуються, належить урахувати їх у своїх правових системах. Отже, в силу положень ст. 9 Конституції України й ст. 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, за якою поряд із контекстом договору враховується практика його застосування, що встановлює угоду учасників щодо його тлумачення, норми Конвенції й рішення ЄСПЛ мають обов'язковий для України характер.

Статистика ЄСПЛ щодо звернень українців за захистом своїх прав має стійку тенденцію до збільшення. У 2010 році ЄСПЛ постановлено 109 рішень по суті проти України, у 2011 – 105, у 2012 – 71, у 2013 – 69 відповідних рішень. З 2002 по 2014 рік Україна програла більше 1000 справ. Заяви проти України, які розглядає ЄСПЛ, здебільшого стосуються порушень таких прав: право на свободу та особисту недоторканність, зокрема застосування тортур під час досудового слідства, неправомірне тримання особи під вартою; право на мирне володіння майном; право на справедливий судовий розгляд у частині права на виконання рішення суду (передусім щодо виплати заборгованості із заробітної плати, пенсій), перевищення розумних строків розгляду справ національними судами. Така статистика свідчить про необхідність вжиття системних заходів на державному рівні для покращення ситуації¹⁴.

⁶Європейські стандарти в галузі захисту прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.visitwebsite.ru/www/determiner.ru/>. – Заголовок з екрана.

⁷Співробітництво між Україною та Радою Європи [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://coe.mfa.gov.ua/ua/ukraine-coe/cooperation>. – Заголовок з екрана.

⁸Висновок № 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи від 26 вересня 1995р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_590/print1361301029236579. – Заголовок з екрана.

⁹Про приєднання України до Статуту Ради Європи : Закон України від 31 жовтня 1995 р. // Відом. Верховної Ради України. – 199. – № 38. – Ст. 287.

¹⁰Статут Ради Європи. Лондон, 5 травня 1949 року // Офіц. вісник України. – 2004. – № 26. – Ст. 1733.

¹¹Нула Моул, Катарина Харби, Л.Б. Алексеева. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 6. Право на справедливое ЕСПЛ-ное разбирательство. Прецеденты и комментарии. – М. : Рос. акад. правосудия, 2001. – 144с. – С. 7.

¹²Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477 [Текст] // Офіц. вісник України. – 2006. – № 12. – Ст. 792.

¹³Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950р. [Текст] // Офіц. вісник України. – 1998. – № 13 – С. 270-302.

¹⁴Статистика Європейського суду з прав людини : офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+information+by+year/>. – Заголовок з екрана.

Обов'язок держави вживати заходів загального характеру у разі встановлення порушень норм Конвенції закріплено також у Резолюції Комітету Міністрів РЄ № 2004(3) від 12.05.2004¹⁵.

Найважливішим рішенням ЄСПЛ у царині судоустрою, яке стосується України, можна вважати рішення у справі «О. Волков проти України», ухвалене 9 січня 2013 року¹⁶. Вперше в історії не тільки України, а й практики ЄСПЛ, окрім грошової компенсації, ЄСПЛ вжив заходів індивідуального захисту права, зобов'язавши Україну поновити О. Волкова на посаді судді Верховного Суду України, зазначаючи при цьому наявність «системних проблем функціонування судової системи України». У Страсбурзі вказали на недосконалість вітчизняної процедури звільнення судді за порушення присяги, відсутність чітких критеріїв кваліфікації дисциплінарних проступків суддів, беззахисність суддів перед безпідставним дисциплінарним переслідуванням, політизованість механізму формування Вищої ради юстиції як органу, відповідального за добір та відповідальність суддів. Означені проблеми були вирішені Законом України «Про забезпечення права особи на справедливий суд» від 2 лютого 2015 року.¹⁷ У грудні 2014 року Верховна Рада України ухвалила Постанову «Про виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «О. Волков проти України» щодо судді Верховного Суду України Волкова Олександра Федоровича», на підставі якої О.Ф. Волков був поновлений на посаді судді найвищого судового органу України¹⁸.

Поряд із актами імперативного характеру РЄ та її органи розробляють й ухвалюють численні рекомендаційні документи, урахування яких у національному законодавстві необхідне для сталого функціонування й розвитку судової системи.

Комітет Міністрів РЄ – це виконавчий орган РЄ,

який ухвалює усі найважливіші рішення Ради. До складу Комітету Міністрів входять міністри закордонних справ всіх держав-членів або їхні постійні дипломатичні представники у Страсбурзі. Цим органом було прийнято пакет рекомендацій з питань забезпечення незалежного та ефективного правосуддя. Це резолюції: «Про юридичну допомогу та консультації» (1978), «Про юридичну допомогу в цивільних, торгових та адміністративних справах» (1978); рекомендації «Про ефективний доступ до закону та правосуддя для малозабезпечених осіб» (1993), «Про заходи щодо недопущення та скорочення надмірного робочого навантаження на суддів» (1986), «Про шляхи забезпечення доступу до правосуддя» (2004), «Про принципи цивільного судочинства, спрямовані на вдосконалення судової системи» (1984), «Про введення в дію та удосконалення функціонування систем і процедур оскарження з цивільних і торговельних справ» (1995), «Про відбір, обробку, надання й архівацію судових рішень в правових інформаційно-пошукових системах» (1995), «Щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб» (2001), «Щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій» (2001), «Про становище потерпілого у кримінальному праві і кримінальному процесі» (1985), «Про спрощення кримінального судочинства» (1987), «Про спрощення управління системою кримінального правосуддя» (1995)¹⁹, «Щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції» (2003), «Щодо архівації електронних документів у правовому секторі» (2003), «Щодо суддів: незалежність, дієвість й обов'язки» (2010)²⁰, «Про альтернативи судовому розгляду спорів між органами виконавчої влади і приватними особами» (2001)²¹, «Щодо перевірки законопроектів, існуючих законів та адміністративної прак-

¹⁵Щодо рішень, які розкривають системну проблему, що лежить в основі порушення : Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи Res (2004) 3 від 12.05.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/SO1185.html. – Заголовок з екрана.

¹⁶Волков проти України : рішення Європейського суду з прав людини від 9 січня 2013 р. / Інформаційний портал ХПП [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://khpg.org/index.php?id=1359450183>. – Заголовок з екрана.

¹⁷Про забезпечення права особи на справедливий суд: Закон України від 2 лютого 2015 р. // Офіц. вісник України. – 2015. – № 17. – Ст. 447.

¹⁸Про виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «О. Волков проти України» щодо судді Верховного Суду України Волкова Олександра Федоровича : Постанова Верховної Ради України від 25 грудня 2014 р. № 60-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – Ст. 34.

¹⁹Организация и деятельность адвокатуры в России / Сост. В.М. Ануфриев, С.Н. Гаврилов. – М. : Юриспруденция, 2001. – 574 с. – С. 271-313; Офіційний сайт Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.coe.int/T/CM/documentIndex_ep.asp. – Заголовок з екрана.

²⁰Щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки : Рекомендація № R (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи від 17.11.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_a38. – Заголовок з екрана.

²¹Про альтернативи судовому розгляду спорів між органами виконавчої влади і приватними особами : Рекомендація № R (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи від 05.09.2001 // Конституционное право : Восточноевроп. обозрение. – 2002. – № 3(40). – С. 111-113.

тики на відповідність стандартам, викладеним в Європейській конвенції з прав людини» (2004).

Наведені міжнародні правові акти мають рекомендаційний характер, принципи, які в них закладені, з огляду на авторитет РЄ стали загальноприйнятими в Європі цінностями, що мають бути критеріями оцінки організації органів кримінальної юстиції та суду в країнах-членах РЄ, напрямами, за якими повинні реформуватися відповідні інститути²². Акти Комітету Міністрів ухвалюються після ретельного експертного аналізу національного законодавства й правозастосовної практики європейських країн. Відповідно до статті 8 Статуту РЄ будь-який член РЄ, який грубо порушив статтю 3 (що визначає зобов'язання членів цієї організації), може бути тимчасово позбавлений права представництва, і Комітет Міністрів може попросити його вийти з Ради. Якщо такий член Ради не виконує це прохання, Комітет може прийняти рішення про припинення його членства в Раді, починаючи з дати, яку може визначити Комітет²³. Отже, невиконання рекомендацій РЄ для держави-члена має наслідком відповідальність, яка містить елементи міжнародної правової й політичної відповідальності.

У структурі РЄ також функціонує низка дорадчих органів. Так, Консультативна рада європейських суддів (діє з 2000 року) є консультативним органом РЄ (далі – ССЄ), до складу якого входять виключно судді – представники 47 країн-членів РЄ. Національні представники, як правило, призначаються за рекомендацією органів суддівського самоврядування. Це мають бути досвідчені, авторитетні судді, які мають бездоганну репутацію у своїй країні. Робота ССЄ здійснюється в контексті імплементації ст. 6 Конвенції, зокрема права особи на компетентний, незалежний і неупереджений суд. Основним завданням ССЄ є надання висновків стосовно статусу суддів або виконання ними своїх функцій. Висновки, заздалегідь підготовлені країнами-членами, надходять від робочих груп і ухвалюються на пленарних засіданнях ССЄ, що проводяться один раз на рік. Вони передаються Комітету Міністрів РЄ і країнам-членам для імплементації їх на національному рівні²⁴.

Варто назвати висновки ССЄ, що містять важливі стандарти організації судової системи та статусу носіїв судової влади, а саме: «Щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів» № 1(2001); «Щодо фінансування та управління судами у контексті ефективності судової влади та статті 6 Європейської конвенції з прав людини» № 2 (2001);

«Щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та безсторонності» № 3 (2002); «Щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях» № 4 (2003); «Щодо права та практики призначення суддів до Європейського суду з прав людини» № 5 (2003); «Щодо справедливого суду в розумний строк та ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів» № 6 (2004); «Правосуддя та суспільство» № 7 (2005); «Роль суддів у захисті верховенства права та прав людини в контексті тероризму» № 8 (2007); «Щодо ролі національних суддів у забезпеченні ефективного застосування міжнародного та європейського права» № 9 (2006); «Щодо судової ради на службі суспільства» № 10 (2007); «Щодо якості судових рішень» № 11 (2008); «Щодо питання про взаємовідносини суддів і прокурорів у демократичному суспільстві» № 12 (2009); «Щодо ролі суддів у виконанні судових рішень» № 13 (2010); «3 питання «судочинство та інформаційні технології» № 14 (2011); «Стосовно спеціалізації суддів» № 15 (2012); «Про відносини між суддями та адвокатами» № 16 (2013); «Щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя і поваги до незалежності судової влади» № 17 (2014).

Акти ССЄ не є обов'язковими для країн-членів РЄ, однак їх ухвалення та поширення має суттєве значення для розвитку судової гілки влади. По-перше, названі висновки ССЄ містять узагальнення європейського законодавства; по-друге, вони застосовуються на національному рівні під час реформування систем судочинства й судової влади; по-третє, у висновках ССЄ відображаються найкращі європейські цінності й традиції, а також новітні тенденції розвитку національних правових систем. Приміром, Висновок ССЄ № 17 від 23 жовтня 2014 року «Щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя і поваги до незалежності судової влади» може бути корисним при розробленні підзаконних актів Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, які регламентують процедури оцінювання суддів, запроваджені Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 2 лютого 2015 року.

Відповідно до Резолюції Комітету Міністрів РЄ від 18 вересня 2002 року створено СЕРЕЖ – Європейську комісію з питань ефективності правосуддя як експертну організацію з питань ефективності функціонування юстиції в державах-членах РЄ. Такий орган демонструє волю РЄ сприяти утвердженню прин-

²²Овчаренко О.М. *Міжнародні стандарти організації та функціонування органів кримінальної юстиції* / О.М. Овчаренко // *Питання боротьби зі злочинністю*. – 2013. – № 26. – С. 142-155.

²³Статут Ради Європи. Лондон, 5 травня 1949 року // *Офіц. вісник України*. – 2004. – № 26. – Ст. 1733.

²⁴Consultative Council of European Judges (CCJE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/ccje/default_en.asp. – Заголовок з екрана.

ципу верховенства закону та дотриманню основоположних прав у Європі на підставі Конвенції, зокрема ст. 5 («Право на свободу та особисту недоторканність»), ст. 6 («Право на справедливий суд»), ст. 13 («Право на ефективний засіб юридичного захисту»), ст. 14 («Заборона дискримінації»).

Завданнями CEPEJ є:

- здійснення аналізу судових систем усіх країн-членів РЄ;
- виявлення проблем, з якими стикаються держави;
- проведення тематичних досліджень;
- надання допомоги на прохання держав-членів РЄ;
- вироблення рекомендацій, які допомогли б державам удосконалити свої системи так, щоб вони відповідали двом ключовим принципам правосуддя – справедливості та ефективності.

До CEPEJ входять експерти з усіх 47 держав-членів РЄ, переважна більшість фахівців є суддями-практиками. Представники держав, які не входять до РЄ, беруть участь у роботі CEPEJ як спостерігачі.

Для того щоб CEPEJ могла виконувати свої обов'язки більш ефективно, створено 4 робочі групи й мережу пілотних судів. Так, робоча група з питань оцінки європейської судової системи (CEPEJ – GT – EVAL) займається порівнянням судових систем держав Старого світу з метою підвищення якості та ефективності правосуддя. Також вона проводить моніторинг застосування документів і рекомендацій, розроблених РЄ. Для досягнення ефективності судової системи ще однією робочою групою – з питань якості правосуддя (GT – QUAL) – доручили розробити інструменти для аналізу та оцінки роботи, виконаної судами з метою поліпшення суспільних послуг, що надаються через систему правосуддя в державах-членах РЄ. Іще одна група – Центр судового тайм-менеджменту SATURN – створена для вивчення та аналізу використання часу в судовій системі у 2007 році. SATURN збирає інформацію, необхідну для оцінювання строків розгляду справ, у судах держав-членів РЄ. Це дозволяє країнам здійснювати політику, спрямовану на запобігання порушенню права на справедливий судовий розгляд протягом розумного строку відповідно до ст. 6 Конвенції. Робочій групі з питань виконання (CEPEJ – GT – EXE) доручено сприяти кращому дотриманню відповідних стандартів РЄ щодо виконання судових рішень, які стосуються цивільних, комерційних та адміністративних питань на національному рівні.

CEPEJ розробляє форму запитальника, збирає й аналізує дані, ухвалює різноманітні акти (звіти, рекомендації, плани дій тощо), розвиває контакти з

кваліфікованими спеціалістами, громадськими організаціями, науково-дослідними інститутами та інформаційними центрами, організовує слухання, сприяє мережам юристів. На основі отриманих даних експерти комісії можуть говорити про існування певних проблем та визначати конкретні шляхи для вдосконалення функціонування європейських судових систем.

Кожні два роки CEPEJ публікує звіти з детальною оцінкою судових систем держав-членів РЄ, а також несе відповідальність за управління цим процесом. Звіти базуються на інформації, яка щороку готується та направляється до секретаріату CEPEJ національними кореспондентами кожної з держав-членів РЄ. Національний кореспондент упродовж останніх двох місяців календарного року збирає необхідну статистичну інформацію, отриману від компетентних органів у сфері судочинства, прокуратури, адвокатури, виконання судових рішень, пенітенціарної системи, експертного забезпечення судочинства та нотаріату відповідно до питань, що містяться в єдиному для всіх держав-членів запитальнику CEPEJ²⁵.

Слід зауважити, що доповіді й збірки CEPEJ мають важливе інформаційне й просвітницьке значення для країн-членів РЄ, оскільки дають змогу оцінити ефективність роботи судової системи певної країни. Ці документи активно використовуються аналітичними підрозділами судових органів, науковцями, експертами при підготовці пропозицій щодо удосконалення законодавства про судоустрій або коментування чинних положень законів.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що європейські стандарти у царині судоустрою в узагальненому вигляді акумулюють найкращі європейські традиції, цінності й надбання. Ці стандарти можна поділити на дві основні групи. До першої належать міжнародні угоди й рішення наднаціональних судових органів, які мають імперативну силу. Обов'язок їх виконання випливає із необхідності виконання державою двох- та багатосторонніх міжнародних угод, а також її політико-правових зобов'язань. Це Конвенція про захист прав і основоположних свобод (1950), рішення ЄСПЛ, акти Парламентської Асамблеї РЄ. У структурі РЄ функціонує низка допоміжних дорадчих органів, які ухвалюють різноманітні рекомендації, резолюції та висновки. Це Комітет Міністрів РЄ, CCJE, CEPEJ. Акти вказаних органів ухвалюються на підставі вивчення національного законодавства, практики його застосування й містять узагальнення найкращих практик держав у сфері судоустрою. Їх виконання на національному рівні не є обов'язковим, однак означає

²⁵The European Commission for the Efficiency of Justice [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/T/dgh/cooperation/cepej/default_en.asp. – Заголовок з екрана.

визнання державою європейських цінностей та має суттєве прикладне значення під час реформування інститутів судочинства.

Список використаних джерел:

1. Consultative Council of European Judges (CCJE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/ccje/default_en.asp. – Заголовок з екрана.
2. The European Commission for the Efficiency of Justice [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/T/dghl/cooperation/cepej/default_en.asp. – Заголовок з екрана.
3. Висновок № 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи від 26 вересня 1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_590/print1361301029236579. – Заголовок з екрана.
4. Волков проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 9 січня 2013 р. / Інформаційний портал ХПГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khp.org/index.php?id=1359450183>. – Заголовок з екрана.
5. Європейські стандарти в галузі захисту прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visitwebsite.ru/www/determiner.ru/>. – Заголовок з екрана.
6. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. [Текст] // Офіц. вісн. України. – 1998. – № 13 – С. 270–302.
7. Модернизация статуса судьи: современные международные подходы: моногр. / отв. ред. Т. Н. Нешатаева. – М.: Норма: ИНФРА-М, 2011. – 336 с.
8. Морщакова Т. Г. Судебное правоприменение в России: о должном и реальном: моногр. / Т. Г. Морщакова. – М.: Р. Валент, 2010. – 312 с.
9. Назаров І.В. Судові системи країн ЄС та України: генезис та порівняння : моногр. / В. І. Назаров. – Х.: Вид-во Фінн, 2011. – 432 с.
10. Нула Моул, Катарина Харби, Л. Б. Алексеева. Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод. Статья 6: Право на справедливое судебное разбирательство. Прецеденты и комментарии. – М.: Рос. акад. правосудия, 2001. – 144 с. – С. 7.
11. Овчаренко О. М. Міжнародні стандарти організації та функціонування органів кримінальної юстиції / О. М. Овчаренко // Питання боротьби зі злочинністю. – 2013. – № 26. – С. 142–155.
12. Организация и деятельность адвокатуры в России / Сост. В. М. Ануфриев, С. Н. Гаврилов. – М.: Юриспруденция, 2001. – 574 с. – С. 271–313; Офіційний сайт Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.coe.int/T/CM/documentIndex_en.asp. – Заголовок з екрана.
13. Про альтернативи судовому розгляду спорів між органами виконавчої влади і приватними особами: Рекоменд. № R (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи від 05.09.2001 // Конституционное право: Восточноевроп. обозрение. – 2002. – № 3(40). – С. 111–113.
14. Про виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «О. Волков проти України» щодо судді Верховного Суду України Волкова Олександра Федоровича: Постанова Верховної Ради України від 25 грудня 2014 р. № 60-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 4. – Ст. 34.
15. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477 [Текст] // Офіц. вісник України. – 2006. – № 12. – Ст. 792.
16. Про забезпечення права особи на справедливий суд: Закон України від 2 лютого 2015 р. // Офіц. вісник України. – 2015. – № 17. – Ст. 447.
17. Про приєднання України до Статуту Ради Європи: Закон України від 31 жовтня 1995 р. // Відом. Верховної Ради України. – 199. – № 38. – Ст. 287.
18. Про стандартизацію: Закон України від 5 червня 2014 р. № 1315-VII // Офіц. вісник України. – 2014 р. – № 54. – Ст. 1440.
19. Співробітництво між Україною та Радою Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coe.mfa.gov.ua/ua/ukraine-coe/cooperation>. – Заголовок з екрана.
20. Статистика Європейського суду з прав людини: Офіційний веб-сайт Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+information+by+year/>. – Заголовок з екрана.
21. Статут Ради Європи. Лондон, 5 травня 1949 року // Офіц. вісник України. – 2004. – № 26. – Ст. 1733.
22. Щодо рішень, які розкривають системну проблему, що лежить в основі порушення : Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи Res (2004) 3 від 12.05.2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SO1185.html. – Заголовок з екрана.
23. Щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки: Рекомендація № R (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи від 17.11.2010 . [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_a38. – Заголовок з екрана.
24. Юревич І. В. Єдність статусу суддів: міжнародно-правові стандарти // Право і безпека. – 2012. – № 3 (45). – С. 79–83.
25. The European Commission for the Efficiency of Justice [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.coe.int/T/dghl/cooperation/cepej/default_en.asp. – Заголовок з екрана.

Олена Овчаренко,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри організації
судових та правоохоронних
органів Національного
юридичного університету
ім. Ярослава Мудрого,
національний експерт проекту
Ради Європи «Підтримка
реформи системи суддівської
відповідальності в Україні»

Кваліфікаційне оцінювання в контексті інституту дисциплінарної відповідальності судді: питання розмежування

УДК 347.962

У статті здійснено аналіз інституту оцінювання судді відповідно до міжнародних стандартів та вітчизняних історичних традицій. Обґрунтовано, що кваліфікаційне та регулярне оцінювання судді не спрямовано на пониження їх процесуальної незалежності, а виконує подвійну функцію: організаційного забезпечення кар'єрного зростання судді (тобто заохочення) і виявлення та усунення порушень суддею законодавства та трудової дисципліни (тобто попередження). Здійснено розмежування інститутів дисциплінарної відповідальності судді й кваліфікаційного оцінювання судді. Доведено, що розширення підстави дисциплінарної відповідальності судді у межах інституту його кваліфікаційного оцінювання є неприпустимим, адже це суперечить принципам верховенства права й правовій визначеності.

Ключові слова: кваліфікаційне оцінювання судді, регулярне оцінювання судді, дисциплінарна відпо-

відальність судді, суддівське досьє, незалежність судді, належна правова процедура.

Овчаренко Е. Н. Квалификационное оценивание в контексте института дисциплинарной ответственности судьи: вопросы разграничения

В статье осуществлен анализ института оценивания судьи в соответствии с международными стандартами и отечественной исторической традицией. Обосновано, что квалификационное и регулярное оценивание судьи не является умалением его процессуальной независимости, а выполняет двойную функцию: организационного обеспечения карьерного роста судьи (функция поощрения) и выявления и устранения нарушений судьями законодательства и трудовой дисциплины (функция предупреждения). Представлено разграничение институтов дисциплинарной ответственности судьи и квалификационного оценивания судьи. Обосновано, что расширение основания дисципли-

нарной ответственности судьи в рамках института его квалификационного оценивания является недопустимым, так как это противоречит принципам верховенства права и правовой определенности.

Ключевые слова: квалификационное оценивание судьи, регулярное оценивание судьи, дисциплинарная ответственность судьи, судебское досье, независимость судьи, надлежащая правовая процедура.

Ovcharenko O. M. Qualification Assessment of Judges and Disciplinary Liability of Judges: Aspects of Differentiation

The author analyzes basic notions of qualification assessment of judges in accordance with international standards and national historical tradition. It is proved

that the qualification and regular evaluation of judges does not infringe their independence, and plays dual function: organizational support of judicial career (function of encouragement), and identification and elimination of violations of law and labor discipline by judges (function of warning). An attempt of distinction of the institutes of disciplinary liability of judges and the qualification assessment of judges is presented. It is proved that the expansion of the basis of disciplinary responsibility of judges within the institution of their qualification assessment is unacceptable, since it is contrary to the principles of the rule of law and legal certainty.

Key words: qualification assessment of judges, regular assessment of judges, disciplinary responsibility of judges, judicial dossier, independence of judges, due process of law.

Актуальність теми дослідження. Ухвалення Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 2 лютого 2015 року [1] ознаменувало новий етап судової реформи й запровадило низку новацій щодо правового статусу суддів, їх відповідальності й кар'єрного зростання. Одним із етапів кар'єри судді загального суду стало кваліфікаційне й регулярне оцінювання органом дисциплінарної влади, яким виступає Вища кваліфікаційна комісія суддів України. У зв'язку з цим актуальними є наукові дослідження правової природи оцінювання судді, його ознак й відмежування від такого інституту як дисциплінарна відповідальність судді, з яким досить тісно пов'язане його оцінювання.

Дослідження теми у працях вітчизняних науковців. У вітчизняній науковій юридичній літературі не бракує досліджень, присвячених відповідальності суддів (Л. Є. Виноградова [2], С. В. Подкопаєв [2, с. 119-121], Р. О. Куйбіда [4]). Водночас інститут кваліфікаційного й регулярного оцінювання судді є новим й тому ще не отримав достатнього наукового обґрунтування.

Мета і завдання статті. Метою даної статті є всебічне співставлення інститутів кваліфікаційного оцінювання судді та його дисциплінарної відповідальності. Зокрема, слід здійснити аналіз підстав і наслідків цих двох інститутів, що дасть змогу виокремити критерії їх відмежування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (2010 року) скасував низку інститутів і положень, передбачених законодавством про статус суддів, серед яких – кваліфікаційні класи суддів і їх кваліфікаційна атестація [5]. Процедура кваліфікаційної атестації суддів визначалася гл. 13 Закону України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 року [6], гл. VII Закону «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року [7] і Положенням про порядок кваліфіка-

ційної атестації суддів, затвердженим наказом ДСА від 4 серпня 2006 року № 80.

Згідно зі ст. 40 Закону України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 року залежно від посади, стажу, досвіду роботи й рівня професійних знань для суддів установлювалися шість кваліфікаційних класів: вищий, перший, другий, третій, четвертий і п'ятий. Судді, які мали кваліфікаційні класи, отримували доплати до посадових окладів у передбачених законодавством України розмірах [7]. За указом Президента України від 1 серпня 1999 року «Про розміри надбавок до посадових окладів суддів за кваліфікаційні класи» грошова надбавка суддям за відповідний кваліфікаційний клас становила 275–400 грн. І хоча розмір указаних надбавок був не досить значним, сам інститут кваліфікаційного класу відіграв роль морального стимулу для кар'єрного зростання судді. Система присвоєння кваліфікаційних класів була побудована так, що суддя місцевого суду після перебування у 5-му кваліфікаційному класі протягом трьох років міг отримати 4-й клас, ще через три роки – 3-й клас, через п'ять років – 2-й, а далі підвищення у кваліфікаційному класі було можливе лише при переведенні судді до суду вищого рівня.

Підкреслимо, що система кваліфікаційних класів (або звань), присвоєння яких залежать від досвіду роботи особи й рівня її кваліфікації або особистих досягнень, має місце в багатьох професіях, зокрема, в державних службовців, дипломатів, військових, медиків, прокурорів. Сутність кваліфікаційної атестації полягає в оцінці професійного рівня посадовців у визначенні ступеня їх придатності й підготовленості до виконуваної роботи, характеристик їх фахових знань і ділових якостей. Крім того, атестація спрямована на підтримання кваліфікації певної особи на належному рівні й виступає невід'ємним елементом професійної кар'єри.

Порівняльно-правовий аналіз свідчить, що подібні інститути кваліфікаційної атестації суддів з аналогічним призначенням існують у більшості країн СНД та деяких країнах ЄС. Так, досить цікавим є досвід Італії щодо професійного оцінювання роботи суддів. Раз у чотири роки суддя може пройти кваліфікаційну атестацію, від результатів якої залежить його подальша кар'єра. Усього в Італії існує сім рівнів атестації, і для кожного передбачено перелік посад, які може зайняти атестований суддя. Суддів перевіряють за такими критеріями, як компетентність, продуктивність, старанність і мотивація. Чіткі вимоги щодо оцінювання суддів за відповідними критеріями розробляє й затверджує Вища рада магістратури. Атестацію суддів здійснюють голови судів. Суддя, який проходить атестацію, вправі оскаржити її результати до регіональної судової ради або Вищої ради магістратури. Результат атестації може бути позитивним, неопозитивним або негативним (англ. – positive, not positive або negative). Суддя, атестований позитивно, може бути підвищений у посаді. Суддя, атестований неопозитивно, має бути переатестований через рік. Протягом цього року його заробітну плату не може бути підвищено. Атестований негативно суддя повинен пройти переатестацію через два роки, протягом яких його винагорода не підвищується, а Вища рада магістратури може направити такого суддю на курси підвищення кваліфікації або перевести його до іншого суду в цій же місцевості. Якщо через два роки суддя знов отримує негативну атестацію, його звільняють з посади. Рішення про звільнення судді з посади, ухвалені Вищою радою магістратури, може бути оскаржене до адміністративного суду [8, с. 372–373].

Варто зауважити, що звітування представників судової влади передбачено законодавством країн ЄС. Приміром, у Бельгії судді, призначені на посаду, мають пройти перевірку через рік після свого призначення, а після цього – один раз у три роки. Звітування не стосується змісту ухвалених суддями рішень, а лише організації їх діяльності. Результати такого оцінювання не можуть бути використані в дисциплінарному провадженні. Звіти в письмовій формі надаються до суду вищої інстанції, а їх зміст враховується при просуванні судді по службі [8, с. 337–338].

У Польщі повноваження щодо перевірки організації роботи судів покладені на Міністерство юстиції Республіки Польща відповідно до ст. 8 Закону «Про систему судів загальної юрисдикції». Воно ж здійснює адміністративний нагляд за судовою системою і має право: призначати і звільняти голів судів загальної юрисдикції за поданням органів суддівського самоврядування; контролювати ефективність їх роботи; ініціювати дисциплінарне про-

вадження щодо судді; призначати судових адміністраторів; виносити попередження судді, якщо виявлено неефективну організацію його роботи; встановлювати правила внутрішнього трудового розпорядку суду.

Міністерство юстиції Республіки Польща перевіряє організацію роботи судів і ведення ними статистичної звітності шляхом проведення регулярних перевірок, а також узагальнює скарги на суддів. Як правило, ці перевірки здійснюють спеціально призначені (делеговані) судді-інспектори. Предметом інспекції можуть бути як загальні показники роботи суду, так і робота окремих суддів. Особлива увага приділяється дотриманню строків розгляду справ, причинам скасування судових рішень, постановлених відповідним судом, вищими судовими органами, а також наявності скарг на дії суддів [8, с. 723].

У Висновку № 17 (2014) «Про оцінювання роботи судді, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади» від 23 жовтня 2014 року Консультативної ради європейських суддів узагальнено досвід країн ЄС щодо оцінювання суддів, основні положення якого можна звести до такого: (1) у більшості країн Європи існують формальні або неформальні системи оцінювання суддів; (2) визначення правових підстав і процедур оцінювання залежить від правової системи держави; (3) незадовільні результати оцінювання самі по собі не повинні (окрім виключних обставин) призвести до звільнення з посади. Це може відбутися лише в разі серйозного порушення дисциплінарних правил або кримінального законодавства, або якщо об'єктивний висновок, отриманий в результаті оцінювання, прямо підтверджує нездатність чи небажання судді виконувати свої суддівські обов'язки на мінімально прийнятному рівні; (4) оцінювання суддів має ґрунтуватися на об'єктивних критеріях. Такі критерії, головним чином, мають складатися з якісних показників, але також можуть включати в себе кількісні показники; (5) оцінювання судді має проводитись органами судової влади; оцінювань Міністерством юстиції або іншими органами ззовні слід уникати; (6) процедура оцінювання має проходити за належної процедури і ґрунтуватись на достовірних доказах; судді повинні мати можливість висловлювати свою думку стосовно процедури та попередніх результатів оцінювання й мати змогу оскаржити результати оцінювання.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» в редакції від 2 лютого 2015 року введено інститут кваліфікаційного та регулярного оцінювання суддів. Кваліфікаційне оцінювання проводиться ВККСУ щодо:

(а) суддів загальних судів після набуття чинності

Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 2 лютого 2015 року;

(б) щодо суддів, яких обирають безстроково;

(в) в порядку накладення дисциплінарного стягнення. Критеріями кваліфікаційного оцінювання є: професійна компетентність (знання права, здатність проводити судові засідання та ухвалювати рішення), особиста компетентність (здатність виконувати обсяг роботи, самоорганізованість), соціальна компетентність (урівноваженість, стресостійкість, комунікативність) та здатність підвищувати свій фаховий рівень і здійснювати правосуддя у суді відповідного рівня.

Оцінюючи підстави та процедуру кваліфікаційного оцінювання судді, не можна не провести прямих аналогій цієї процедури з інститутом дисциплінарної відповідальності судді.

По-перше, кваліфікаційне оцінювання може бути етапом дисциплінарного провадження щодо судді. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» однією із санкцій, передбачених в результаті дисциплінарного провадження, є тимчасове (від одного до шести місяців) відсторонення від здійснення правосуддя з позбавленням права на отримання доплат до посадового окладу судді та обов'язковим направленням судді до Національної школи суддів України для проходження курсу підвищення кваліфікації, визначеного органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо суддів, та подальшим кваліфікаційним оцінюванням для підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді. Підставою для проведення кваліфікаційного оцінювання судді у такому разі є рішення ВККСУ про накладення на нього дисциплінарного стягнення.

По-друге, процедура проведення кваліфікаційного оцінювання судді має багато спільного із дисциплінарним провадженням та відповідає базовим критеріям належної правової процедури. Так, кваліфікаційне оцінювання здійснюється *публічно*, у присутності судді, який оцінюється. У розгляді питання про кваліфікаційне оцінювання судді можуть брати участь представники органу суддівського самоврядування. Комісія створює умови для присутності під час кваліфікаційного оцінювання будь-яких заінтересованих осіб (п. 13.1 Регламенту ВККСУ). Ця процедура відповідає вимозі *незалежності*, оскільки здійснюється Вищою кваліфікаційною комісією суддів України – незалежним органом у системі судової влади, більшість зі складу якої складають судді. Кваліфікаційне оцінювання судді проводиться за принципом *пропорційності*, оскільки здійснюється прозоро на основі об'єктивних критеріїв, установлених Законом, з урахуванням заслуг, кваліфікації та сумлінності судді, його вмінь та ефективності роботи, якісних і кількісних показ-

ників роботи судді (п. 13.4 Регламенту ВККСУ). Під час кваліфікаційного оцінювання ретельно вивчається зміст суддівського досьє. *Стадійність* процедури кваліфікаційного оцінювання проявляється у наявності таких його етапів: складення суддею іспиту (складається із анонімного письмового тестування та виконання практичного завдання з метою виявлення рівня знань, практичних навичок та умінь у застосуванні закону, здатності здійснювати правосуддя у суді відповідної інстанції та спеціалізації), дослідження суддівського досьє, проведення співбесіди із суддею (ч. 1 ст. 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Суддя, не згодний з рішенням ВККСУ щодо його кваліфікаційного оцінювання, може *оскаржити* це рішення в судовому порядку (ч. 2 ст. 86 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Рішення ВККСУ щодо кваліфікаційного оцінювання має бути *вмотивованим*; воно оголошується публічно, у присутності судді, який оцінюється, та будь-яких заінтересованих осіб.

Відмінність інститутів дисциплінарної відповідальності судді слід проводити насамперед за критерієм підстави та наслідків відповідних проваджень. Суттєвою ознакою інституту відповідальності судді є наявність нормативно встановленої підстави, яка не має зворотної дії. Нормативна підстава відповідальності – це вчинок (дія або бездіяльність), який через свою суспільну небезпеку визначається законодавцем протиправним й вимагає накладення санкцій. Санкції завжди передбачають негативні наслідки для судді, які можуть проявлятися як в організаційному, так і в матеріальному або особистісному аспектах. Кваліфікаційне оцінювання судді може мати негативні наслідки (звільнення судді з посади через порушення ним присяги за результатами первинного оцінювання або відмова в наданні рекомендації для обрання судді на посаду безстроково), однак вони не можуть наставати в результаті вчинення суддею протиправного діяння (дисциплінарного проступку), а виникають через нездатність судді здійснювати правосуддя у відповідному суді – тобто є проявом некомпетентності судді, його професійної непридатності. Отже, *підставою кваліфікаційного оцінювання судді не є вчинення ним проступку, тобто заздалегідь (на момент його вчинення) встановленого законом протиправного вчинку*.

Попри зовнішню схожість процедури кваліфікаційного оцінювання судді з дисциплінарним провадженням не варто здійснювати невиправдане розширення цього інституту. Так, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не визначає наслідків негативного кваліфікаційного оцінювання судді Комісією після проходження курсу з підвищення кваліфікації у Національній школі суддів України в порядку виконання дисциплінарного стягнення.

Відповідно до ст. 86 цього Закону ВККСУ на підставі вмотивованого висновку приймає рішення про підтвердження або непідтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у відповідному суді. Відповідно до Перехідних положень Закону непідтвердження можливості здійснення правосуддя у відповідному суді за результатами повторного кваліфікаційного оцінювання (після негативного результату первинного кваліфікаційного оцінювання й проходження перепідготовки у Національній школі суддів) є підставою для висновку ВККСУ про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання про внесення подання про звільнення судді з посади з підстав порушення присяги. Фактично у такому разі йдеться про випадок відповідальності судді, яка настає за результатом процедури його кваліфікаційного оцінювання. Ця підстава звільнення судді передбачена законом, тому є легітимною з точки зору законодавчої техніки, однак спірною з точки зору принципу верховенства права, який вимагає чіткого розмежування підстави відповідальності судді: якщо є факт вчинення передбаченого законом проступку – це сфера дисциплінарного провадження, якщо такого факту немає – то не можуть наставати наслідки, які повинні бути результатом дисциплінарного провадження.

У Перехідних положеннях Закону України «Про судоустрій і статус суддів» нічого не сказано про кваліфікаційне оцінювання судді в порядку дисциплінарного провадження. Логічно припустити, що в разі негативного кваліфікаційного оцінювання судді Комісією після проходження курсу з підвищення кваліфікації у Національній школі суддів України суддю слід звільняти. Але це має бути чітко прописано в Законі, оскільки ч. 2 ст. 97 Закону, яка надає тлумачення ознак порушення присяги, не передбачає такої ознаки, як непідтвердження суддею своєї кваліфікації за результатом кваліфікаційного оцінювання в порядку дисциплінарної відповідальності. Аналіз норм статті 93 Закону засвідчує, що дисциплінарну справу щодо судді може бути порушено лише і виключно за наявності підстав, встановлених частиною першою статті 92 Закону. Отже, *таке дисциплінарне стягнення, як звільнення до судді з підстав, не передбачених частиною першою статті 92 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».*

Водночас в редакції Регламенту ВККСУ від 8 липня 2015 року непідтвердження можливості здійснення правосуддя у відповідному суді за результатами кваліфікаційного оцінювання, у тому числі повторного, є підставою для висновку Комісії про направлення рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання щодо внесення подання про звіль-

нення судді з посади з підстав порушення присяги (п. 12.13) [9]. Отже, таке вирішення описаної вище проблеми є розширеним тлумаченням поняття «порушення присяги» судді й дозволяє ВККСУ (без відповідної вказівки у Законі) направляти рекомендації до Вищої ради юстиції для вирішення питання про звільнення судді з посади за порушення присяги в порядку виконання санкції, передбаченої п. 4 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Вважаємо, що розширення ознак порушення суддею присяги за чинним законодавством не належить до повноважень ВККСУ, а є прерогативою законодавця. Тому усі правові прогалини, пов'язані з порядком та підставами накладення дисциплінарних стягнень, мають вирішуватися виключно шляхом внесення змін до законодавства.

Спроба вирішення цієї проблеми зроблена членами Конституційної комісії, які розробили проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [10]. Відповідно до пункту 3 Розділу XV Перехідних положень проекту відповідність займаній посаді судді, якого було призначено або обрано на посаду до набрання чинності Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання явної невідповідності судді займаній посаді за критеріями професіоналізму, етичності або доброчесності є підставою для звільнення такого судді з посади.

Оцінка судді, якого було призначено або обрано на посаду до набрання чинності Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», також є випадком його відповідальності, оскільки за певних умов передбачає настання для нього негативних наслідків у вигляді звільнення судді з посади. Фактично суддя нестиме відповідальність за критеріями дотримання ним засад професіоналізму, етичності або доброчесності. Однак чинне законодавство у його буквальному тлумаченні не містить подібних підстав відповідальності судді. Такі критерії як професіоналізм, етичність або доброчесність потребують додаткового роз'яснення на рівні закону, оскільки у разі відсутності деталізації порушуватиметься принцип правової визначеності. Також детального нормативного врегулювання потребуватиме процедура оцінки судді, яка має відповідати стандартам належної правової процедури, розвиненим у практиці Європейського суду з прав людини (див. рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 року) [11].

По-третє, у передбачених законодавством випадках (первинне оцінювання та обрання судді

безстроково) процедури кваліфікаційного та регулярного оцінювання суддів є важливим організаційно-правовим заходом запобігання суддівським правопорушенням, оскільки під час оцінювання орган дисциплінарної влади може виявити вже вчинені порушення або попередити вчинення нових, уживши заходи дисциплінарного впливу (в разі, коли ВККСУ не підтверджує здатність судді здійснювати правосуддя у відповідному суді або відмовляє в наданні йому рекомендації для безстрокового обрання).

Різновидом атестації є регулярне оцінювання судді, яке проводиться під час його підготовки для підтримання кваліфікації у Національній школі суддів України (яка проводиться щороку для суддів, призначених на посаду вперше та раз на три роки – для суддів, обраних безстроково). За результатами кожного тренінгу під час підготовки судді викладач (тренер) Національної школи суддів України заповнює щодо судді анкету оцінювання, що містить: (1) оцінку: а) оволодіння суддею знаннями, вміннями, навичками за результатами тренінгу; б) акуратності і своєчасності виконання

завдань; в) аналітичних здібностей, спроможності оцінювати інформацію; г) вміння взаємодіяти з колегами (спроможності вести переговори, працювати в команді, працювати під тиском тощо); г) комунікаційних навичок (складення документів, усного мовлення); д) сильних сторін судді; (2) рекомендації судді щодо напрямів самовдосконалення або проходження додаткового навчання.

Регулярне оцінювання також проводиться іншими суддями відповідного суду шляхом анкетування, самим суддею шляхом заповнення анкети самооцінки та громадськими об'єднаннями шляхом незалежного оцінювання роботи судді в судових засіданнях (ст. 87-89 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Усі анкети регулярного оцінювання заносяться до суддівського досьє й можуть враховуватися під час розгляду питання про обрання судді безстроково та проведення конкурсу на зайняття посади у відповідному суді. На нашу думку, у даному разі перевагу слід віддавати анкетам оцінювання, складеним викладачами Національної школи суддів України. Самооцінка судді, оцінка його колегами та

¹Суддівське досьє за п. 3 ст. 85 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» має містити:

- 1) копії всіх заяв судді, пов'язані з його кар'єрою, та доданих до них документів;
- 2) копії всіх рішень, прийнятих щодо судді Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції, Президентом України, Верховною Радою України;
- 3) інформацію про результати участі судді у конкурсах на зайняття посади судді;
- 4) інформацію про результати проходження в Національній школі суддів України спеціальної підготовки кандидата на посаду судді, підготовки судді упродовж перебування на посаді судді;
- 5) інформацію про результати кваліфікаційного оцінювання судді та регулярної оцінки судді упродовж перебування на посаді;
- 6) інформацію про здійснення викладацької діяльності в Національній школі суддів України;
- 7) інформацію про зайняття суддею адміністративних посад з копіями рішень про обрання на ці посади та звільнення з них;
- 8) інформацію про обрання судді до органів суддівського самоврядування, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Вищої ради юстиції;
- 9) інформацію про ефективність здійснення судочинства суддею, а саме:
 - а) загальну кількість розглянутих справ;
 - б) кількість скасованих судових рішень та підстави їх скасування;
 - в) наявність та кількість рішень, що стали підставою для винесення рішень міжнародними судовими установами та іншими міжнародними організаціями, якими встановлено порушення Україною міжнародно-правових зобов'язань;
 - г) кількість змінених судових рішень та підстави їх зміни;
 - г) дотримання строків розгляду справ;
 - д) середню тривалість виготовлення тексту вмотивованого рішення;
 - е) судове навантаження порівняно з іншими суддями у відповідному суді, регіоні з урахуванням інстанційності, спеціалізації суду та судді;
- 10) інформацію про дисциплінарну відповідальність судді, а саме:
 - а) кількість скарг на дії судді;
 - б) кількість дисциплінарних проваджень та їх результати;
- 11) дані щодо відповідності судді етичним та антикорупційним критеріям, а саме:
 - а) відповідність витрат і майна судді та членів його сім'ї, а також близьких осіб задекларованим доходам, у тому числі копії відповідних декларацій, поданих суддею відповідно до законодавства у сфері запобігання корупції;
 - б) інші дані щодо відповідності судді вимогам законодавства у сфері запобігання корупції;
 - в) дані щодо відповідності поведінки судді правилам суддівської етики.

громадськими активістами повинна мати допоміжне значення, адже тут можуть бути присутні елементи суб'єктивізму та упередженості.

Дуже важливим організаційно-правовим заходом запобігання суддівським правопорушенням є суддівське досьє, адже воно акумулює абсолютно всі дані про професійний розвиток судді, результати його роботи й копії усіх офіційних рішень, ухвалених уповноваженими особами упродовж усього періоду перебування на посаді. Передача цих даних із територіальних управлінь ДСА України до органу судової влади (ВККСУ), наділеного дисциплінарно-владними повноваженнями, дозволить відслідковувати діяльність кожного судді, вчасно виявляти недоліки в його роботі, які можуть бути підставами для відповідальності (зокрема, шляхом аналізу кількості скасованих або змінених судових рішень та підстави їх зміни або скасування, дотримання строків розгляду справ тощо)¹.

Фактично *через інститут суддівського досьє запроваджено ідеї піднаглядності судді органу дисциплінарної влади, забезпечення прозорості його діяльності та регулярного звітування судді*. Порядок і періодичність наповнення даних суддівського досьє визначатиме ВККСУ разом із Радою суддів України. Звітування в судах за чинним законодавством відбувається раз на півроку. З такою ж періодичністю слід оновлювати й персональне суддівське досьє. Відмінність полягатиме у тому, що апарати судів будуть складати не лише звітність щодо роботи судової установи, а й щодо окремого судді. ВККСУ мусить забезпечити належний вибірко-вий аналіз даних суддівського досьє з метою вчасного виявлення порушень законодавства. Така робота має покладатися на судових інспекторів та інших співробітників секретаріату ВККСУ.

Висновки. Інститут оцінювання судді відповідає міжнародним стандартам та вітчизняним історичним традиціям. Кваліфікаційне та регулярне оцінювання судді не спрямовано на приниження їх процесуальної незалежності, а виконує подвійну функцію: організаційного забезпечення кар'єрного зростання судді (тобто заохочення) і виявлення та усунення порушень суддею законодавства та трудової дисципліни (тобто попередження). Процедура проведення кваліфікаційного оцінювання судді має багато спільного із дисциплінарним провадженням та відповідає базовим критеріям належної правової процедури (незалежність, публічність, стадійність, пропорційність, вмотивованість рішення щодо кваліфікаційного оцінювання судді та оскарження його в судовому порядку). Розмежування інститутів кваліфікаційного оцінювання судді та його дисциплінарної відповідальності слід проводити за критеріями підстав й наслідків відповідних процедур: (а) підставою для відповідальності судді

є вчинення ним протиправного діяння (дисциплінарного проступку), а підставою для кваліфікаційного оцінювання судді – перевірка його здатності здійснювати правосуддя у суді відповідного рівня або підтвердження професійного рівня судді для обрання його на посаду безстроково; (б) якщо є факт вчинення передбаченого законом проступку – це сфера дисциплінарного провадження, якщо такого факту немає – то не можуть наставати наслідки, які повинні бути результатом дисциплінарного провадження. Неприпустимим є розширення підстави дисциплінарної відповідальності у межах інституту кваліфікаційного оцінювання судді, адже це суперечить принципу верховенства права та його складової – правовій визначеності.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення права на справедливий суд: Закон України № 192-VIII від 2 лютого 2015 року. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 17. – Ст. 447.
2. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.10 /Л. Є. Виноградова. – О., 2004. – 18 с.
3. Подкопаєв Д. В. Про підставу дисциплінарної відповідальності суддів / Д. В. Подкопаєв // Юрид. вісник. – 2005. – № 12. – С. 119-121.
4. Куйбіда Р. О. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: моногр. / Р. О. Куйбіда. – К.: Атіка, 2004. – 288 с.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року, № 2453-VI // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 55/1/. – Ст. 1900.
6. Про судоустрій України : Закон України від 07.02.2002 р. № 3018 III // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 10. – Ст. 44.
7. Про статус суддів : Закон України від 15.12.1992 № 2862-XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 8. – Ст. 56.
8. Judicial Independence in Transition / Editor A. Seibert-Fohr ; L.D. Muller, D. Zimmermann, E.K. Schmidt, S. Klatte. – Springer, 2012. – 1382 p.
9. Регламент ВККСУ в редакції від 8 липня 2015 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vkksu.gov.ua/ua/about/reglament-vkks-ukraini/>. – Заголовок з екрана.
10. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): проект Закону, розробленого Конституційною комісією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://constitution.gov.ua/news/tag/match/Robocha_grupa_z_piitan2_pravosudnya. – Заголовок з екрана.
11. Волков проти України [Електронний ресурс] : рішення Європ. суду з прав людини від 9 січня 2013 року. // Інформ. портал ХПГ. – Режим доступу: <http://khp.org/index.php?id=1359450183>. – Заголовок з екрана.

Іван Баглай,
суддя апеляційного суду
Чернігівської області,
кандидат юридичних наук

Судові експертизи у цивільному та кримінальному судочинстві

УДК 343.1

SUMMARY

The Legal Expertise in Civil and Criminal Legal Proceedings

The civil and criminal procedural aspects of the appointment and the procedure of legal expertise, assessment of their conclusions are highly relevant. They are of great importance to establish the truth in the judicial consideration of civil cases and criminal proceedings. The conclusions are made in strict accordance with the current legislation of legal expertise, as a rule, are unequivocal proofs that prove or disprove the assumptions of the person who has appointed an expertise and influence to contribute the correct resolution in such a case.

The usage in criminal investigations, civil and criminal cases in modern science is only possible with the full acquaintance with all the employees of the investigation, procurators and law-court. In many articles, manuals, dissertations and monographs are made methodological and legal aspects of the appointment, legal expertise proceedings and evaluation of their findings. But they are not available for a wide range of lawyers.

Only state specialized agencies are carried out it is judicial expertise activity that are connected with criminalistic, forensic medical and forensic psychiatric expertise. Judicial-expert activity in Ukraine is hold on the principles of legality, independence, objectiveness and completeness of research.

In criminal proceedings the grounds of expertise is

address of the side of criminal proceedings or by the order of the investigation of the judge or the court that are important to clarify the circumstances that are relevant to the criminal proceedings that are required necessary knowledge. According to article 93 of the Criminal Processual Code, the defendant, victim, representative of a legal person against whom the proceedings are conducted, collects evidence by obtaining expert opinions, which are able to ensure the submission of adequate and admissible evidence. This fact is not new for adopted Civil Processual Code in 2004.

The bodies of a pretrial investigation and the court often encounter a situation, when in fact the correct conclusions it is judicial-medical examination of the injured such that are not dangerous for life or health lung injury, which caused short-term health disorder or short-term disability, contrary to judicial practice in the classification of actions as robbery.

To my mind, this problem requires a legislative solution by making appropriate amendments to the Criminal Code of Ukraine, according to the concretization of the concept of "violence dangerous for life or health of a person that is experienced attacks" and the Rules of judicial-medical determine the severity of injuries, that are approved by the Ministry of Health of Ukraine in 17 January, 1995.

Цивільно- та кримінально-процесуальні аспекти призначення і проведення судових експертиз, оцінка їх висновків доволі актуальні. Вони мають величезне значення для встановлення істини при розгляді судом цивільних справ та кримінальних проваджень. Висновки проведених у суворій відповідності до чинного законодавства судових експертиз, як правило, є беззастережними доказами, які підтверджують чи спростовують припущення особи, яка призначила експертизу, та сприяють правильному вирішенню справи.

Використання при розкритті злочинів, розгляді цивільних і кримінальних справ сучасних досягнень науки можливе тільки при всебічному ознайомленні з ними працівників слідства, прокуратури та суду. Методологічні та правові аспекти призначення, проведення судових експертиз, оцінки їх висновків досліджуються у численних статтях, посібниках, дисертаціях та монографіях, але вони мало доступні широкому колу юристів.

Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз. Судово-експертна діяльність в Україні здійснюється на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження.

У кримінальному провадженні підставами проведення експертизи є звернення сторони кримінального провадження або доручення слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, які мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Згідно зі ст. 93 КПК України сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, збирає докази шляхом отримання висновків експертів, які здатні забезпечити подання до суду належних і допустимих доказів. Для прийнятого в 2004 році ЦПК України ця обставина вже давно не нова.

Органи досудового слідства та суд дуже часто стикаються із ситуацією, коли по суті правильні висновки судово-медичної експертизи про наявність у потерпілого таких, що не є небезпечними для життя чи здоров'я легких тілесних ушкоджень, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або тимчасову втрату працездатності, суперечать судовій практиці, яка склалася при кваліфікації дій обвинувачуваного як розбій.

На мій погляд, вказана проблема потребує законодавчого вирішення шляхом внесення відповідних змін до КК України щодо конкретизації поняття «насильство, небезпечне для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу» та до Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджених наказом

Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 року.

За останні роки значно виросла як кількість видів, так і можливість судових експертиз. Розробляються принципово нові методи досліджень основних її об'єктів (живих осіб, трупа, речових доказів).

Дана стаття має на меті полегшити роботу слідчих, прокурорів, адвокатів та суддів при розслідуванні і розгляді у суді цивільних справ та кримінальних проваджень.

Законодавство України про судову експертизу складається із Конституції України [1], Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038-XII (зі змінами і доповненнями) [2] та інших нормативно-правових актів. До останніх, передовсім, належить Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88) [3] (КПК України) та Цивільний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492) [4] (ЦПК України).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» судову експертизу – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового та судового слідства [2].

Слід зазначити, що згідно зі ст. 2 Закону України «Про судову експертизу», якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України (ВР України), встановлено інші правила, ніж ті, що передбачено законодавством України про судову експертизу, застосовуються правила міжнародного договору України.

Відповідно до згаданого Закону судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених цим Законом, судові експерти, які не є працівниками зазначених установ.

До державних спеціалізованих установ належать:

- науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України;
- науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України;
- експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України.

Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз.

Для проведення деяких видів експертиз, що не виконуються державними спеціалізованими установами, за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, можуть залучатися крім судових експертів також й інші фахівці.

Судово-експертна діяльність базується на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження.

Незалежність судового експерта та правильність його висновку забезпечуються:

- процесуальним порядком призначення судового експерта;

У кримінальному провадженні підставами проведення експертизи є звернення сторони кримінального провадження або доручення слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання

- заборонаю під загрозою передбаченої законом відповідальності втручатися будь-кому в проведення судової експертизи;

- діяльністю установ судових експертиз, незалежних від органів дізнання, досудового та судового слідства;

- створенням необхідних умов для діяльності судового експерта, його матеріальним і соціальним забезпеченням;

- кримінальною відповідальністю судового експерта за дачу завідомо неправдивого висновку та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків;

- можливістю призначення повторної судової експертизи;

- присутності учасників процесу в передбачених

законом випадках під час проведення судової експертизи [2].

У кримінальному провадженні підставами проведення експертизи є звернення сторони кримінального провадження або доручення слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [3 с.130].

Суд не може не провести експертизу у цивільній чи кримінальній справі, коли для цього є підстави, бо інакше не будуть виконані завдання цивільного та кримінального судочинства з охорони прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, інтересів держави. Проте слід зазначити, що призначення та проведення судових експертиз у суді часто призводить до порушення строків розгляду справ і є, як правило, усуненням недоліків досудового слідства у кримінальному провадженні чи попереднього судового засідання у цивільному процесі.

Слідчий або прокурор зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо:

1) встановлення причин смерті;

2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;

3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності;

4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості;

5) встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст. 155 Кримінального кодексу України (КК України);

б) визначення розміру матеріальних збитків, шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяної кримінальним правопорушенням [3 с.130];

У цивільному провадженні ст. 145 ЦПК України також передбачає обов'язкове призначення експертизи у разі клопотання про призначення експертизи обома сторонами, а також за клопотанням хоча б однієї зі сторін, якщо у справі необхідно встановити:

1) характер і ступінь ушкодження здоров'я;

2) психічний стан особи;

3) вік особи, якщо про це немає відповідних документів і неможливо їх одержати [4].

Нині чинний КПК України, текст якого прийнятий Верховною Радою України 13 квітня 2012 року, щодо питань призначення судових експертиз доповнено новими новелами.

Зокрема, на сьогодні згідно зі ст. 93 КПК України сторона захисту, потерпілий, представник юри-

дичної особи, щодо якої здійснюється провадження (на рівні зі стороною обвинувачення), здійснює збирання доказів, у тому числі шляхом отримання висновків експертів, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів [3 с. 50].

Для прийнятого в 2004 році ЦПК України ця обставина вже давно не є новиною, бо відповідно до ст. 143 для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань у галузі науки, мистецтва, техніки, ремесла тощо, суд призначає експертизу за заявою осіб, які беруть участь у справі [4].

Висновок експерта не має наперед встановленої сили. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку, для прийняття відповідного процесуального рішення.

Слід зазначити, що жоден доказ не має наперед встановленої сили [3 с. 50].

Водночас незгода з висновком експерта має бути мотивована у відповідній постанові, ухвалі, вирокі.

Подібна ситуація і в цивільному процесі, бо згідно з ч. 6 ст. 147 та ст. 212 ЦПК України висновок експерта для суду не є обов'язковим і суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жоден доказ не має для суду наперед встановленого значення. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Результати оцінки доказів суд відображає в рішенні, в якому наводяться мотиви їх прийняття чи відмови у прийнятті [4].

У судовій практиці досить часто виникають ситуації, коли висновкам експерта необхідно дати належну оцінку для того, щоб прийняти у справі законне та обґрунтоване рішення. Слід зазначити, що неправильна оцінка висновків експерта чи неуважне до них ставлення можуть потягти за собою серйозні судові помилки.

Так, у справі за позовом Б. до В. про визнання договору купівлі-продажу квартири таким, що відбувся, та до В. і С. про визнання недійсними свідчення про право на спадщину і договору дарування частини квартири було проведено почеркознавчу експертизу. Експертиза встановила, що підпис від імені покійного Г. на розписці про отримання ним 3000 доларів США за квартиру виконано ним самим.

Як було встановлено у справі, Б. взяла в оренду у

Г. квартиру і сплатила йому за це 300 доларів США, про що було складено відповідну розписку, в якій розписався Г. Через кілька днів після цього Г. покінчив життя самогубством. Орендар Б., проживаючи у спірній квартирі, почала стверджувати, що вони з Г. фактично уклали договір купівлі-продажу спірної квартири, а отже, спадкоємці не мають на неї жодного права. При цьому позивач стверджувала, що належним чином оформити договір не встигла через смерть Г.

Суд не може не провести експертизу у цивільній чи кримінальній справі коли для цього є підстави, бо інакше не будуть виконані завдання цивільного та кримінального судочинства з охорони прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, інтересів держави

При уважному вивченні розписки у суді з'ясувалося, що кути нахилу останньої цифри «0» у числах «3000» більш гострі ніж у попередніх цифрах у місцях розташування закритих дужок «)» після «США» зазначено крапки. Ці обставини стали підставою для призначення судом додаткової почеркознавчої експертизи, яка встановила, що первинний текст розписки було змінено шляхом дописування цифри «0» після обох записів числа «300», а також записів «(три тисячі доларів США.)» у верхній та нижній частинах розписки.

Висновки додаткової почеркознавчої експертизи стали підставою для відмови Б. у задоволенні позову та притягнення її до кримінальної відповідальності за шахрайство.

Досить часто виникають спірні питання при оцінці судово-медичних експертиз, правильність яких суттєво впливає на кваліфікацію скоєних діянь.

Так, Ш. було засуджено за заподіяння Б. умисного тілесного ушкодження середньої тяжкості у вигляді травми голови, що супроводжувалася різаною раною м'яких тканин волосяної частини голови, струсом головного мозку, забоєм лівого променевозап'ястного суглоба. Вирок набув чинності. Згодом потерпілий у порядку цивільного судочинства звернувся до суду з позовом про відшкодування матеріальної та моральної шкоди.

Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Результати оцінки доказів суд відображає в рішенні, в якому наводяться мотиви їх прийняття чи відмови у прийнятті

У судовому засіданні відповідач Ш., не визнаючи позовних вимог позивача, заявив, що той мав неодноразово травми голови ще до конфлікту, через що періодично лікувався і йому було встановлено групу інвалідності.

Суд призначив у справі судово-медичну експертизу (СМЕ), перед якою поставив питання: «Тілесні ушкодження Б. у вигляді травми голови, що супроводжувалася різаною раною м'яких тканин волосяної частини голови, струсом головного мозку, забоєм лівого променевозап'ястного суглоба, з наслідками закритої черепно-мозкової травми у вигляді церебрального арахноїдиту з органічною симптоматикою і правостороннім гемісиндромом, є наслідком лише однієї травми, заподіяної йому відповідачем, чи наслідком і травм, отриманих в інший час?».

Експерти Головного бюро СМЕ України у висновках по цій справі зазначили: «Різана рана м'яких тканин волосяної частини голови, струс головного мозку, забій лівого променевозап'ястного

суглоба виникли в день конфлікту з відповідачем Ш. і є легкими тілесними ушкодженнями, що спричинили короточасний розлад здоров'я. Струс головного мозку є найбільш легким ушкодженням і характеризується нетривалими функціональними порушеннями. Організм людини повертається до нормального функціонування через два тижні після травми, а при алкогольній інтоксикації – на третій. Довготривале лікування Б. після травми обумовлено загостренням наслідків раніше перенесених черепно-мозкових травм і при оцінці ступеня тяжкості тілесних ушкоджень не враховується».

За матеріалами цієї експертизи вирок суду стосовно Ш. було скасовано за нововиявленими обставинами, його дії було перекваліфіковано на ч. 1 ст. 106 КК України в редакції 1960 року і засуджено за цим Законом. У задоволенні позову потерпілого про виплату йому щомісячної компенсації через стійку втрату здоров'я було відмовлено.

Стосовно оцінки висновків судової експертизи показовою є справа Т.

Місцевим судом Т. було визнано винуватим у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст. 152 КК України, та призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 10 років. Прокурор подав апеляційну скаргу і просив призначити обвинуваченому покарання у виді 14 років позбавлення волі.

Згідно з проведеними органом досудового розслідування СМЕ при огляді Т. тілесних ушкоджень, вагінального епітелію, крові та елементів калу не виявлено. Також не виявлено в піхві, в прямій кишці та ротовій порожнині потерпілої сперми. Не було виявлено біологічних слідів потерпілої на одязі обвинуваченого, так само як і на одязі обвинуваченого не було виявлено біологічних слідів потерпілої.

Невдовзі після інкримінованих йому дій Т. був затриманий і разом з потерпілою проходив судово-медичне дослідження. Ураховуючи, що жодних даних про те, що хтось із них до проведення експертизи виправ одяг чи ретельно помився, в матеріалах провадження не було, апеляційний суд призначив додаткову СМЕ. За висновком експертизи садна присінка піхви і садна по нижньому та верхньому півколам анального отвору у потерпілої утворилися внаслідок дії тупих твердих предметів через тертя. Таким предметом міг бути і одяг. Достеменно диференціювати походження цих ушкоджень неможливо.

За матеріалами провадження потерпіла була настільки п'яна, що не пам'ятала подій, а обвинувачений, бажаючи довести жінку додому, практично тягнув її, а коли вона падала – піднімав. Ці дані були беззаперечно встановлені органом досудового

розслідування і знайшли своє підтвердження в суді.

З огляду на викладене вирок районного суду щодо Т. було скасовано, а кримінальне провадження – закрито.

В іншій справі М. було притягнуто до кримінальної відповідальності за скоєння розбійного нападу, поєданого з насильством, небезпечним для здоров'я потерпілого Б., якому було заподіяно легкі тілесні ушкодження, що спричинили короткочасний розлад здоров'я.

Проведені під час досудового розслідування судово-медичні експертизи потерпілого Б. (зокрема і комісійна) встановили, що у нього мали місце легкі тілесні ушкодження, які стали причиною тимчасового розладу здоров'я.

На досудовому слідстві за клопотанням Б. було проведено комплексну судово-медичну експертизу, яка також дійшла висновку про наявність у потерпілого легких тілесних ушкоджень, що спричинили тимчасовий розлад здоров'я.

У судовому засіданні потерпілий пояснив, що він пенсіонер, за лікарняним і взагалі за медичною допомогою стосовно тілесних ушкоджень не звертався, розладу здоров'я у нього не було, крім синців в області очей.

З урахуванням матеріалів справи та позиції потерпілого суд призначив повторну судово-медичну експертизу, перед якою, поряд з типовими у цих випадках питаннями, поставив питання: «Якщо у потерпілого були легкі тілесні ушкодження, що потягли за собою короткочасний розлад здоров'я, то як цей розлад проявився?»

При повторній судово-медичній експертизі було вказано, що в описовій частині попередніх експертиз не зазначено, на підставі чого (біль, порушення функції якогось органу, звуження щілини ока і т. п.) експерти дійшли висновку про короткочасний розлад здоров'я у потерпілого і скільки часу цей розлад продовжувався, а отже, у Б. мали місце легкі тілесні ушкодження, що не спричинили короткочасного розладу здоров'я.

Дії підсудного М. було перекваліфіковано на грабїж, з урахуванням даних про особу його звільнено від відбування покарання з випробуванням і звільнено з-під варті у залі суду [5 с. 248].

Своєю неврегульованістю певну цікавість серед практичних працівників при аналізі судово-медичних експертиз викликає визначення поняття «насильство, небезпечне для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу» в контексті ст.ст. 186, 187 КК України. Кримінальний закон не дає визначення «насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу». Пленум Верховного Суду України роз'яснив, що небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого насильство – це

заподіяння йому легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або тимчасову втрату працездатності. [6]

Дійсно, згідно з Правилами судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень (далі – Правила) тілесне ушкодження, яке спричинило короткочасний розлад здоров'я чи незначну стійку втрату працездатності, є легким. [7]

При цьому Правила роз'яснюють, що короткочасним слід вважати розлад здоров'я тривалістю понад шість днів, але не більше як 21 день, а під незначною стійкою втратою працездатності – втрату загальної працездатності до 10%.

Між тим судово-медичні експерти у своїх висновках деколи зазначають, що у потерпілого мають місце легкі тілесні ушкодження, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або тимчасову втрату працездатності, але вони не є небезпечними для життя чи здоров'я.

Органи досудового слідства та суд дуже часто стикаються із зазначеною ситуацією, коли по суті правильні висновки судово-медичної експертизи про наявність у потерпілого таких, що не є небезпечними для життя чи здоров'я легких тілесних ушкоджень, які спричинили короткочасний розлад здоров'я або тимчасову втрату працездатності, суперечать судовій практиці, що склалася при кваліфікації дій обвинувачуваного як розбїй (ч. 1 ст. 187 КК України).

Дане питання, на мій погляд, потребує законодавчого вирішення шляхом внесення відповідних змін до КК України, які конкретизували б поняття «насильство, небезпечне для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу», та до Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень.

Список використаних джерел:

1. Конституція України (254к/96-ВР).
2. Закон України Про судову експертизу, ВВР, 1994, № 28, ст. 232 Із змінами і доповненнями.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: -К, – К.: Видавничий Дім «Ін Юре». 2012.
4. Цивільний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492).
5. Юридичний журнал «Право України» 5'2011, І. П. Баглай, «Насильство як кваліфікуюча ознака грабежу та розбою».
6. Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах. – К.: Юрінком Інтер, 2005.
7. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 січня 1995 р. № 6. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 липня 1995 р. за № 255/791.

ВІСНИК

Вищої кваліфікаційної комісії суддів України

Передплатний індекс: 89521